SOLVA
regio I project I partner

OPBRAKEL INDUSTRIELAAN

ARCHEOLOGIENOTA

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

OPBRAKEL INDUSTRIELAAN

ARCHEOLOGIENOTA – 2017I336

SILKE DE SMET, RUBEN PEDE, BART CHERRETTÉ

DOSSIERSAMENSTELLING
Silke De Smet, Ruben Pede, Bart Cherretté

PROJECT
Wegenis- en rioleringswerken Opbrakel Industrielaan – Archeologienota (bureauonderzoek)
Projectcode:2017I336
Projectnaam: 16-OPB-IL
SOLVA Archeologierapport nr. 182

OPDRACHTHOUDER
SOLVA
Projectteam: Archeologie
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
Tel: 053/64 65 20
info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE
Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b
9320 EREMBODEGEM
Tel: 053/64 65 36
archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER
D/2019/12.857/13

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

1 SAMENVATTING 6
1.1 PLANMATIGE CONTEXT 6
1.2 WETTELIJK KADER 6
1.3 VRAAGSTELLING 6
1.4 ONDERZOEKSMETHODE 6
1.5 RESULTATEN 6
2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK 9
2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE 9
2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA 11
2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN 11
2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT 16
2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK 16
2.2 ASSESMENTRAPPORT 18
2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA 18
2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT 18
2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGEBIED EN ZJN OMGEVING 18
2.2.4 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER 26
2.2.5 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER 33
2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED 34
2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED 35
3 BIBLIOGRAFIE 37
3.1 LITERATUUR 37
3.2 WEBSITES 37

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1 : Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)...9
Figuur 2: Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 10
Figuur 3: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 10
Figuur 4: GRB met aanduiding van de zones voor de geplande werken (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 29/11/2019) 12
Figuur 5: Typeprofielen van de opbouw van de nieuwe wegenis (bron: Infraplan, Gemeente Brakel) 13
Figuur 6: Lengteprofielen (bron: Infraplan, gemeente Brakel) 14
Figuur 7: Doorsneden groenbuffer (bron: Infraplan, gemeente Brakel) 15
Figuur 8: Bodemkaart met aanduiding van Brakel (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 18
Figuur 9: Quartairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 19
Figuur 10: Tertiairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 20
Figuur 11: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 20
Figuur 12: Hoogteprofielen v an het projectgebied (digitaal aangemaakt op 29/11/2019) 21
Figuur 13: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 29/11/2019) 21
Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 22
Figuur 15: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)..... 23
Figuur 16: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 23
Figuur 17: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 24
Figuur 18: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 24
Figuur 19: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 25
Figuur 20: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 27
Figuur 21: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 28
Figuur 22: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 29
Figuur 23: Uitsnede uit de kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 30
Figuur 24: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 31
Figuur 25: Luchtfoto uit 1990 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 32
Figuur 26: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 32
Figuur 27: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)..... 33
Figuur 28: CAI op GRB (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019) 33

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Bestaande toestand van het projectgebied	1/500	24/01/19	Infraplan
BIJLAGE 2	Ontworpen toestand van het projectgebied	1/500	Januari 2019	Infraplan
BIJLAGE 3	Dwarsprofielen van het projectgebied	1/50, 1/500	24/01/19	Infraplan

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

De gemeente Brakel wenst de Ambachtelijke Zone uit te breiden, waartoe wegenis- en rioleringswerken uitgevoerd dienen te worden.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m^2.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** voor **wegenis- en rioleringswerken**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[1]

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **buiten een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **lage densiteit aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de landschappelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek**. Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

1.5 RESULTATEN

De gemeente Brakel wenst de Ambachtelijke Zone uit te breiden, waartoe wegenis en rioleringswerken uitgevoerd dienen te worden.

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m^2. Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor**

[1] Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

stedenbouwkundige handelingen voor wegenis- en rioleringswerken Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[2]

De volledige breedte van de weg zal 13m bedragen, waarvan 7m rijweg, 2x0.5m kantstroken en 2x2,5m brede grasstroken. De opbouw van de aan te leggen rijweg en kantstroken zal een verstoring van 61cm diep teweegbrengen. Het aanleggen van de grasstroken zal geen significante verstoringen met zich meebrengen. Hier zullen echter wel een 12-tal bomen geplant worden. De totale lengte van de nieuwe wegenis bedraagt ca. 140m. De uiteinden van de doodlopende straten zullen pleintjes worden met een breedte van 23m. De opbouw van de wegenis is hier dezelfde. Het toekomstig maaiveld zal grotendeels hoger liggen dan het huidige maaiveld, met uitzondering van de nieuwe weg ter hoogte van lengteprofiel 1, waar het toekomstige maaiveld lokaal maximaal 10cm lager zal liggen.

Daarnaast zal ook riolering aangelegd worden onder de nieuwe wegenis. Het betreft een RWA (koker 1x1.5m) en DWA- (dia 250mm). De dieptes van de DWA-leiding varieert tussen 1,5 en 2m en van de RWA-leiding tussen 1,5 en 3m ten opzichte van het huidige maaiveld. Bij de RWA-riolering komt ook een overstort (OR1) met een oppervlakte van ca. 6m^2 en ca. 4m diep.

Ter hoogte van het einde van de zuidelijke nieuwe weg zal een bufferbekken aangelegd worden, die een oppervlakte van 250m^2 zal innemen. De diepte van de verstoring zal 2,9m bedragen over de hele oppervlakte. De zone rond het bufferbekken wordt ingenomen door zowel graszones als groenbuffer ingenomen, waarvoor enkel bij de laatste 30cm teelaarde wordt afgegraven. Het bufferbekken wordt met een leiding (400mm) in verbinding gesteld met de Dorenbosbeek (= i.e. benaming topografische kaart, voor wat feitelijk de Zwalm is). Deze komt op een diepte van ongeveer 1,5m. Het overstort (OR2) vereist een verstoring van ca. 2m over een oppervlakte van ca. 6m^2. De uitloopconstructie zal een verstoring van ca. 1,5m diep over een oppervlakte van 1,7m^2 veroorzaken.

Voor het aanleggen van de groenbuffer zal de teelaarde afgegraven worden over een oppervlakte van ca. 2300m^2 Hierboven wordt een talud aangelegd van 80cm hoog en 5m breed. In het oosten van het projectgebied komt hier aansluitend ook een zone erfdienstbaarheid bij, waarbinnen een graszone wordt aangelegd.

Het projectgebied bevindt zich in een interessante zone nabij de Romeinse weg tussen Bavay en Velzeke. De CAI toont de hoge concentratie aan Romeinse sites, voornamelijk gebaseerd op prospectieonderzoek, in de omgeving duidelijk aan. Het noordelijke deel van het projectgebied is in deze context het meest interessant, aangezien deze grond wellicht droger is dan die van het zuidelijke deel, dat aan de Dorenbosbeek grenst. Deze laatste is ook duidelijk sinds de post-middeleeuwse periode in gebruik als weiland, terwijl het noordelijke deel voor akkerbouw werd en wordt gebruikt.

Het projectgebied is gelegen in een heuvelachtig gebied dat afdaalt naar het noordoosten toe, in feite de aflopende flanken van de hoogste getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen. Door de nabijheid van de getuigenheuvels is dit dan ook een gebied waar heel wat beken ontspringen en in noordoostelijke richting afwateren, in dit geval naar de Zwalmvallei die het water verzamelt en verder afvoert naar de Schelde toe. De Zwalm (Dorenbosbeek) flankeert zoals hierboven reeds geschetst het projectgebied.

De nabijheid van beken wordt wel vaker beschouwd als een landschappelijke factor die aanwezigheid van steentijdsites kan verhogen (hoewel daarvoor in de Zuid-Oost-Vlaamse leemstreek strikt genomen weinig referentiekader voor bestaat; te vermelden in deze context is ook de totale onderbelichting van de mogelijke impact van de brongebieden zelf op steentijdoccupatie in deze regio). De erosiekaarten geven een beperkte erosiegraad weer, de bodemkaart suggereert in (beperkte mate) mogelijks enigszins geërodeerde bodems. Op de CAI zijn er tot dusver geen steentijdartefacten gekarteerd rondom het

[2] Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

projectgebied. De situatie is dus niet duidelijk en de mogelijkheid op het aantreffen van steentijdsites kan bij dit alles dus niet uitgesloten worden.

Er zijn een aantal gegevens die het mogelijk maken om de verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed in te schatten. Ons baserend op landschappelijke gegevens, cartografisch materiaal en historische bronnen kunnen we in deze fase een **verwachtingspatroon** formuleren voor het projectgebied.

- Het projectgebied bevindt zich **nabij maar buiten de historische dorpskern** van Opbrakel. Het wegennet lijkt nog grotendeels overeen te komen met dat van de 18e eeuw.
- De Centraal Archeologische Inventaris getuigt van een hoge concentratie van **Romeinse sites** en vondsten in de directe en wijdere omgeving van het projectgebied, wat wellicht deels te wijten is aan de nabijheid van de **Romeinse weg tussen Bavay en Velzeke**. **De kans dat binnen het projectgebied sporen van menselijke aanwezigheid uit deze of andere periodes aanwezig zijn is bijgevolg erg aannemelijk.**
- Het historisch kaartmateriaal toont dat het projectgebied in de post-middeleeuwse periode gebruikt werd als **akkerland** in het noordelijke deel en **weiland** in het vermoedelijk nattere zuidelijke deel. De kaarten geven ook blijk van minimale bebouwing op het projectgebied, hoewel niet continu.
- Het projectgebied situeert zich tussen de Dorenbosbeek (Zwalm) en de Molenbeek. De mogelijke aanwezigheid van steentijdsites kan in deze fase op basis van het beschikbare materiaal niet uitgesloten worden.
- Het projectgebied is momenteel **nog niet ingericht**. De geplande werken (wegenis, riolering en bufferbekken) zullen **significante verstoringen** met zich meebrengen in tot nu toe grotendeels onaangeroerde grond.

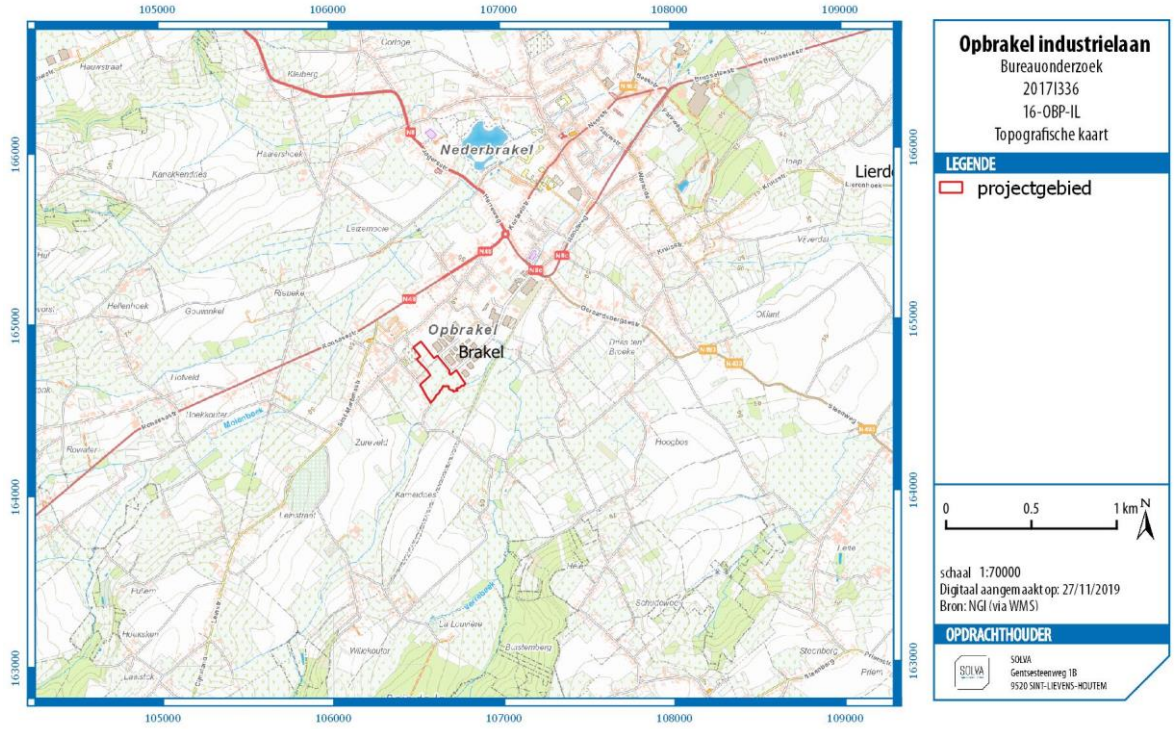
Samengevat kan gesteld worden dat het projectgebied zich in een archeologisch zeer interessante zone bevindt, met veel potentieel op kenniswinst. De werken zullen vrij grote verstoringen veroorzaken in grotendeels onaangeroerde bodem, waardoor de mogelijk aanwezige archeologische lagen geraakt zullen worden. Bijgevolg wordt verder vooronderzoek geadviseerd. Dit vooronderzoek zal in uitgesteld traject uitgevoerd worden, aangezien de gronden nog niet beschikbaar zijn zolang de procedure van de omgevingsvergunning loopt.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

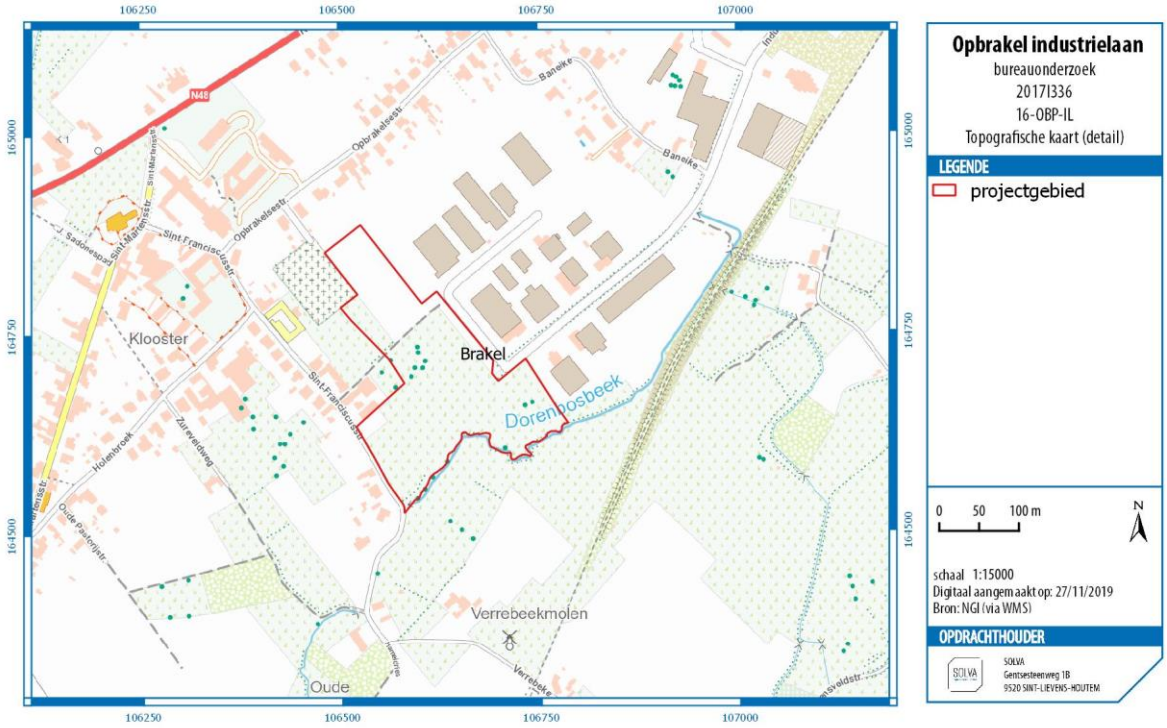
2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2017I336
Sitecode: 16-OPB-IL
Wettelijk depotnummer: D/2019/12.857/13
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038
Locatie:
Oost-Vlaanderen, Brakel, Industrielaan (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**)
Bounding box:
punt 1: x= 416220.4055546686,y= 6583187.119055586,
punt 2: x= 419431.2558547534,y= 6585607.193027118
Kadastrale gegevens:
Brakel afdeling 2, sectie C, perceel 855B, 855C, 856G, 856H, 856K, 865, 866C, 866D, 871B, 872A, 870B, 870C, 869, 854C, openbare weg (Figuur 3)
Topografische kaart: zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** en **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**
Betrokken actoren en specialisten:
- Erkend archeoloog: Ruben Pede
- Tekst: Silke De Smet
- Kaartmateriaal: Silke De Smet
- Redactie: Bart Cherretté

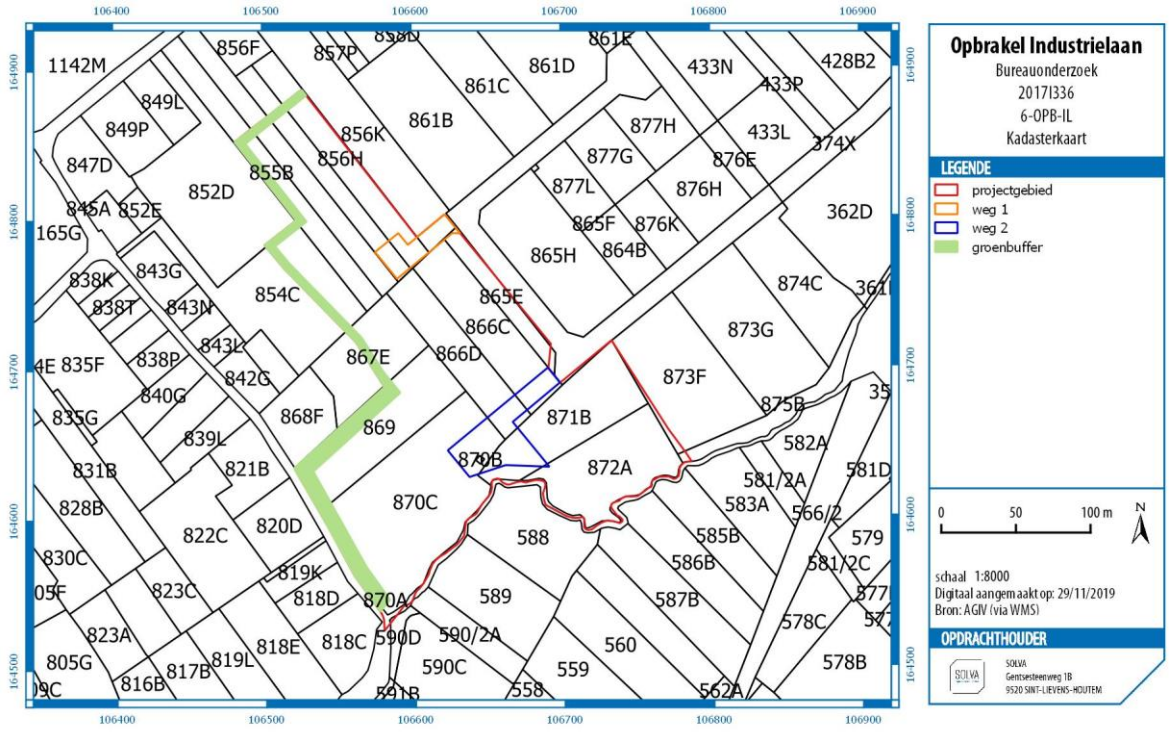
Wetenschappelijke advisering:
Niet van toepassing

Figuur 1 : Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

Figuur 2: Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

Figuur 3: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m^2.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning** voor **stedenbouwkundige handelingen** voor wegenis- en rioleringswerken Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[3]

2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Momenteel wordt het projectgebied **grotendeels** ingenomen door **akker- en weiland**. Door het midden van het projectgebied loopt een **onverharde weg**, in zuidwest-noordoostelijke richting. In het oosten valt een **strook parkeerplaatsen nog net binnen het plangebied**, net zoals een deel in het westen waarop **bebouwing** staat en waarvan de bodem verhard lijkt. Ten slotte is er ook reeds een **Aquafinleiding** aanwezig binnen het projectgebied (zie bijlage 1). In de omgeving is voornamelijk bewoning te vinden. In het oosten van het projectgebied betreft het industriegebied. In het zuidoosten wordt het projectgebied begrenst door de Dorenbosbeek.

2.1.2.2 DE ONTWORPEN TOESTAND

Zie bijlage(s) 2-3 voor grondplannen en profielen van de ontworpen toestand voor de uitbreiding van de Ambachtelijke Zone.

De volledige breedte van de **weg** zal **13m** bedragen, waarvan 7m rijweg, 2x0.5m kantstroken en 2x2,5m brede grasstroken. De opbouw van de aan te leggen rijweg en kantstroken zal een verstoring van **61cm** diep teweegbrengen.

Het aanleggen van de **grasstroken** zal geen significante verstoringen met zich meebrengen. Hier zullen echter wel een 12-tal **bomen** geplant worden.

De totale **lengte van de nieuwe wegenis** bedraagt ca. 140m. De uiteinden van de doodlopende straten zullen pleintjes worden met een breedte van 23m. De opbouw van de wegenis is hier dezelfde. Het toekomstig maaiveld ligt grotendeels hoger dan het huidige maaiveld, met uitzondering van de nieuwe weg ter hoogte van lengteprofiel 1, waar het toekomstige maaiveld lokaal maximaal 10cm lager zal liggen.

Daarnaast zal ook **riolering** aangelegd worden onder de nieuwe wegenis. Het betreft een RWA (koker 1x1.5m) en DWA- (dia 250mm). De dieptes van de DWA-leiding varieert tussen 1,5 en 2m en van de RWA-leiding tussen 1,5 en 3m ten opzichte van het huidige maaiveld. Bij de RWA-riolering komt ook een overstort (OR1) met een oppervlakte van ca. 6m^2 en ca. 4m diep.

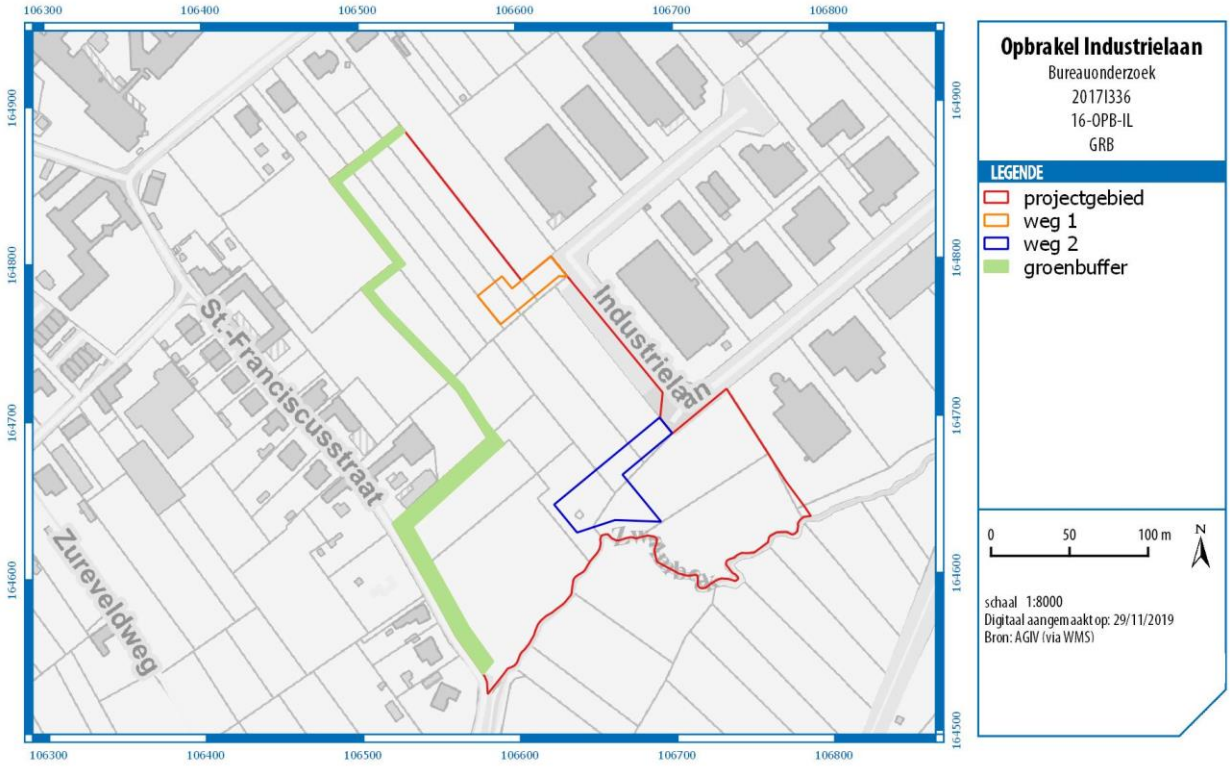
Ter hoogte van het einde van de zuidelijke nieuwe weg zal een **bufferbekken** aangelegd worden, die een oppervlakte van 250m^2 zal innemen. De diepte van de verstoring zal 2,9m bedragen over de hele oppervlakte.

De zone rond het bufferbekken wordt ingenomen door zowel **graszones als groenbuffer**, waarvoor enkel bij de laatste 30cm teelaarde wordt afgegraven. Het bufferbekken wordt met een leiding (400mm) in verbinding gesteld met de Dorenbosbeek. Deze komt op een diepte van ongeveer 1,5m. Het overstort (OR2)

[3] Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

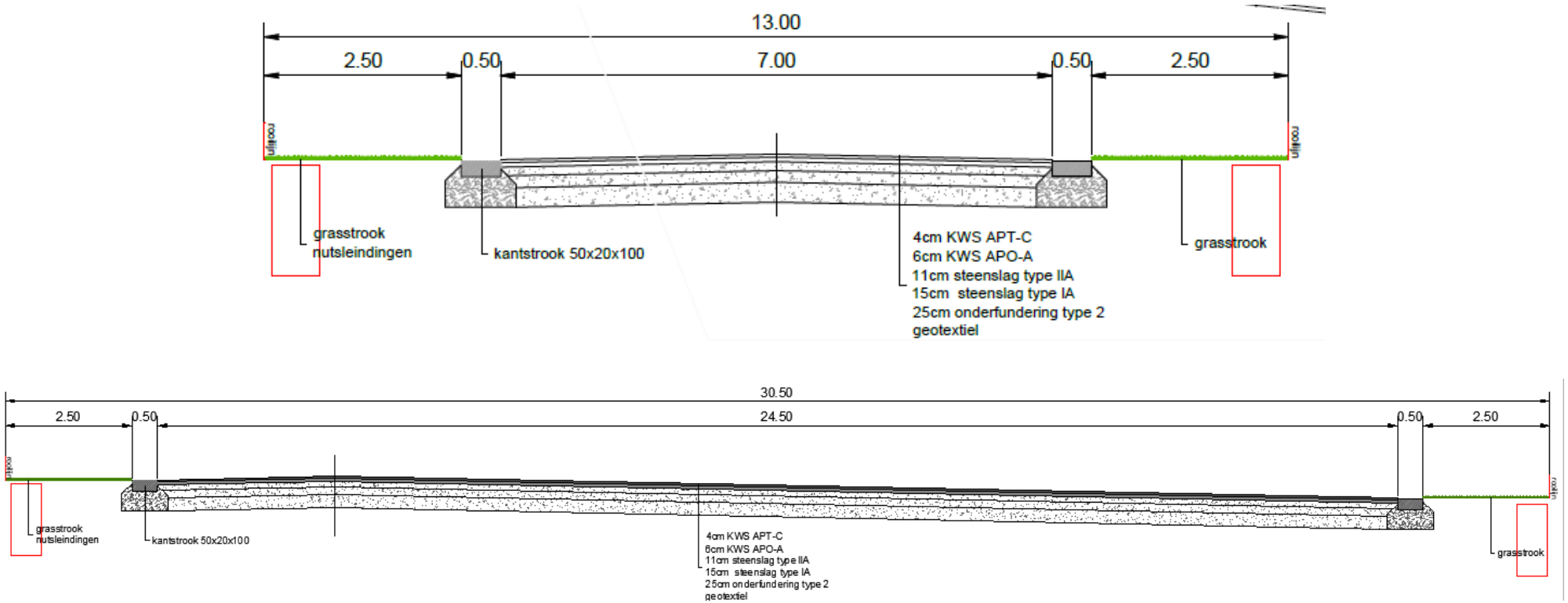
vereist een verstoring van ca. 2m over een oppervlakte van ca. 6m². De uitloopconstructie zal een verstoring van ca. 1,5m diep over een oppervlakte van 1,7m² veroorzaken.

Voor het aanleggen van de **groenbuffer** zal de **teelaarde afgegraven** over een oppervlakte van ca. **2300m²** Hierboven wordt een talud aangelegd van 80cm hoog en 5m breed. In het oosten van het projectgebied komt hier aansluitend ook een zone erfdienstbaarheid bij, waarbinnen een graszone wordt aangelegd.

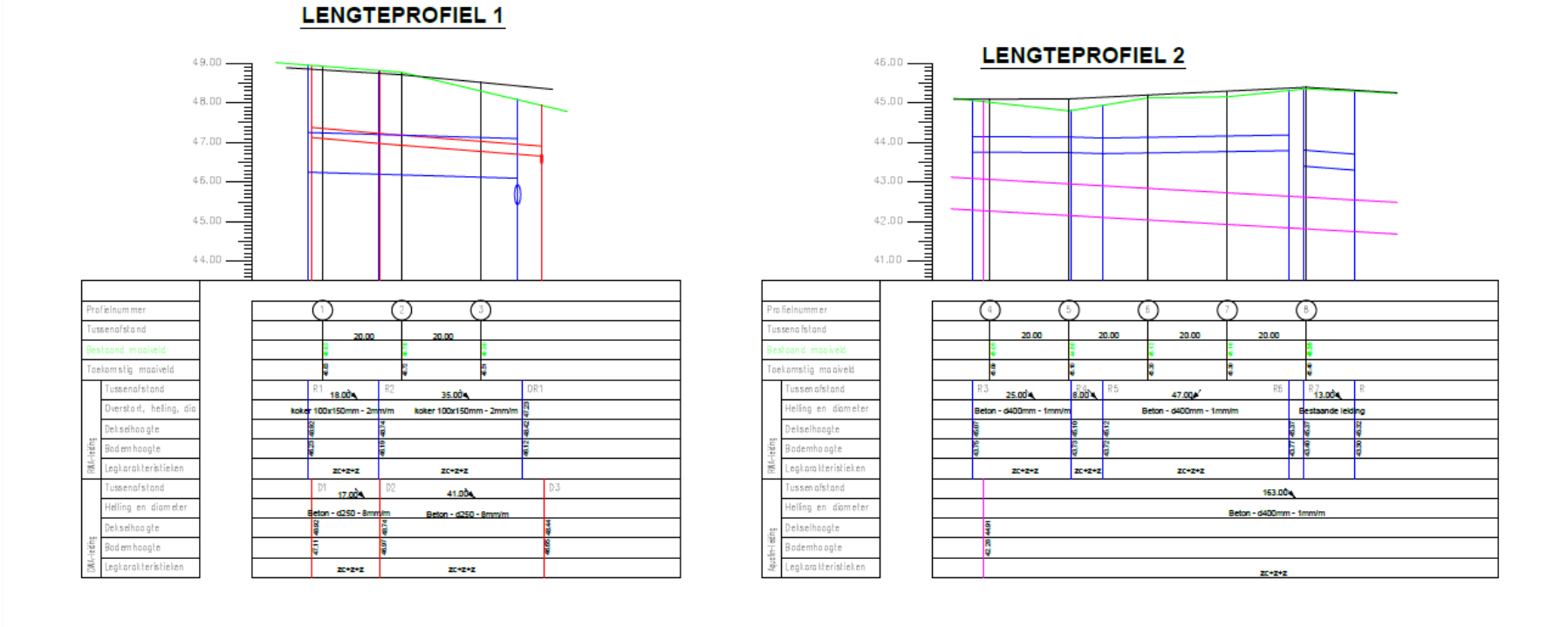

Figuur 4: GRB met aanduiding van de zones voor de geplande werken (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 29/11/2019)

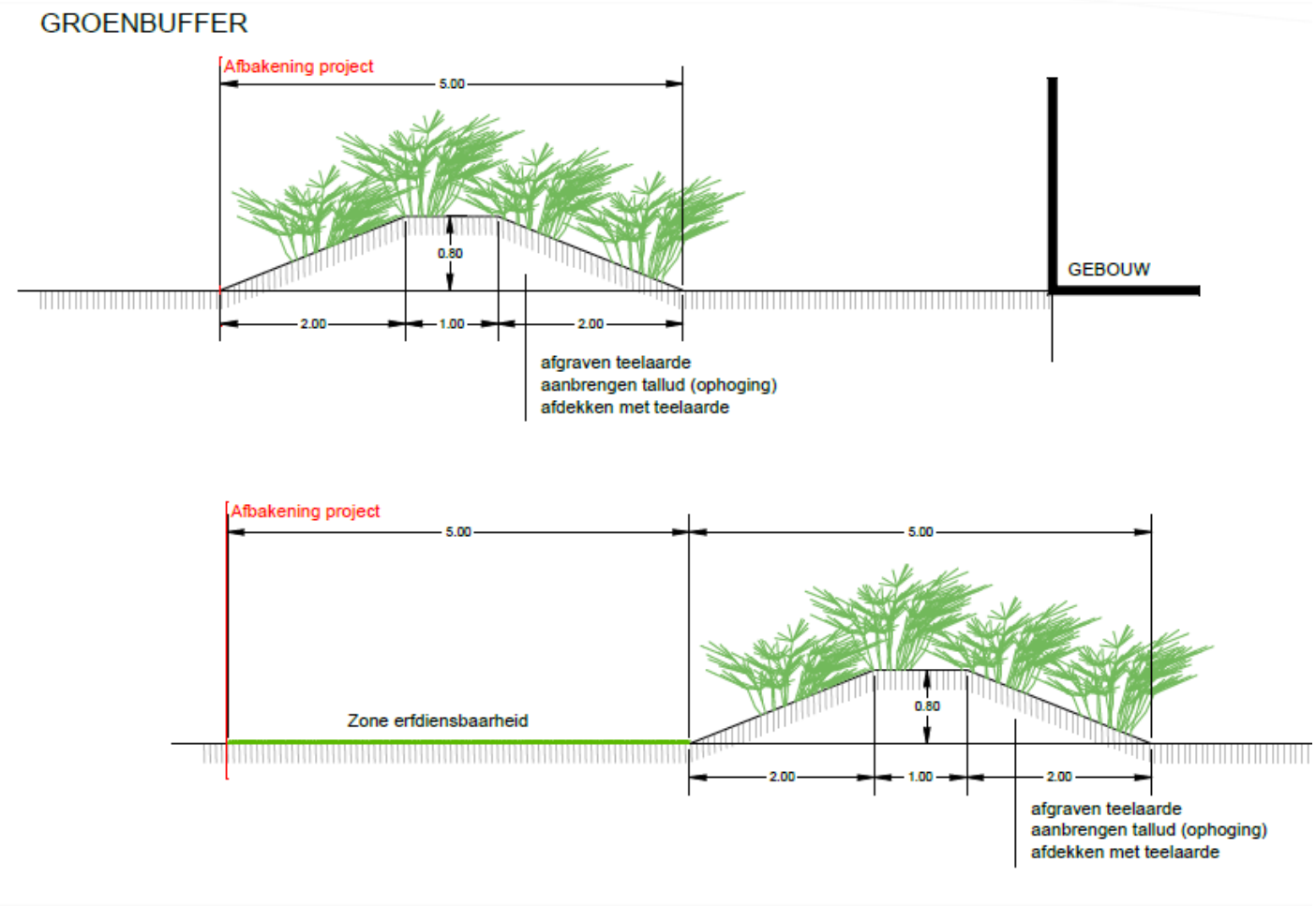
Bovenstaande kaart toont de aflijning van het projectgebied. De geplande werken waarvoor een omgevingsvergunning noodzakelijk is en waarop deze nota betrekking heeft, echter, beslaan enkel de aangeduide zones van de groenbuffer, bufferbekken en beide wegen. In de omgevingsvergunning waarvoor deze archeologienota is opgemaakt worden dus enkel de wegenis-en rioleringswerken ter hoogte van de nieuwe wegen (op figuur 4 weg 1 en weg 2) en de aanleg van het bufferbekken en de groenbuffer vergund. Het betreft geen vergunning voor een verkaveling.

Figuur 5: Typeprofielen van de opbouw van de nieuwe wegenis (bron: Infraplan, Gemeente Brakel)

Figuur 6: Lengteprofielen (bron: Infraplan, gemeente Brakel)

Figuur 7: Doorsneden groenbuffer (bron: Infraplan, gemeente Brakel)

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de uitbreiding van de Ambachtelijke Zone heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATGIE, -METHODEN EN –TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de assistent archeoloog Silke De Smetl. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Silke De Smet. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Silke De Smet, Ruben Pede en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht

worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door InfraPlan en Gemeente Brakel ter beschikking gesteld. Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

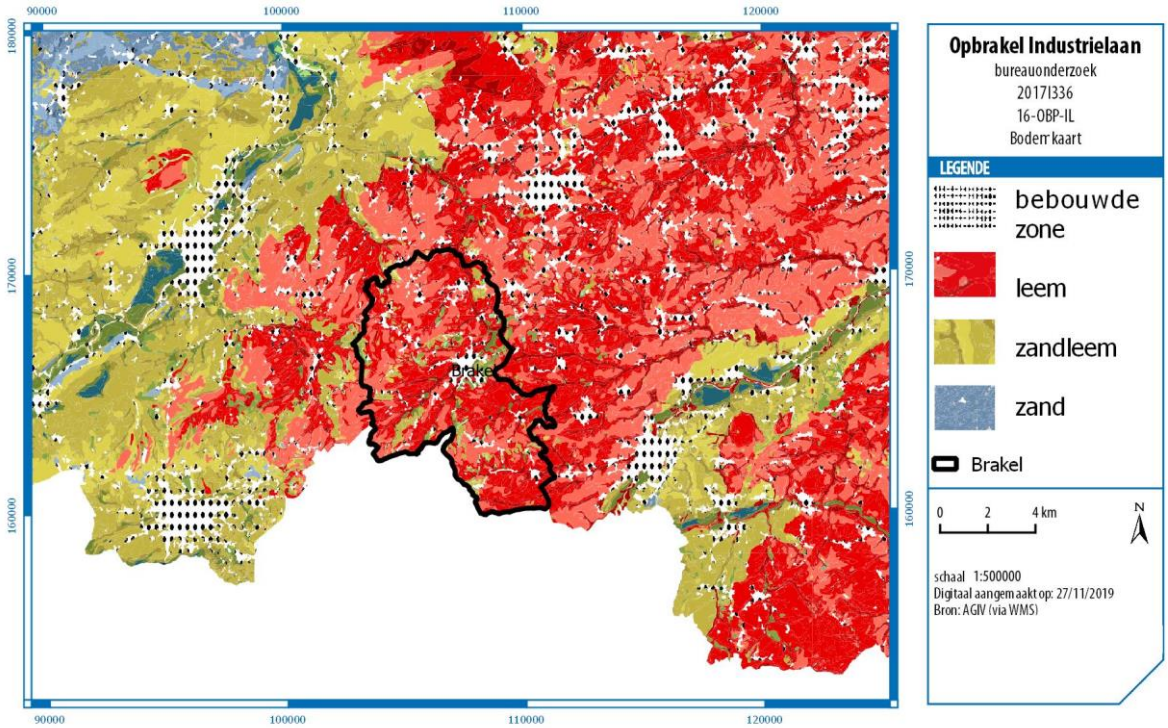
2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-upt en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGEBIED EN ZJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Brakel is gesitueerd in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen. De stad is gelegen in de leemstreek, maar het stadscentrum zelf is gekarteerd als antropogene zone. Het projectgebied situeert zich min of meer in het midden van de gemeente.

Figuur 8: Bodemkaart met aanduiding van Brakel (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

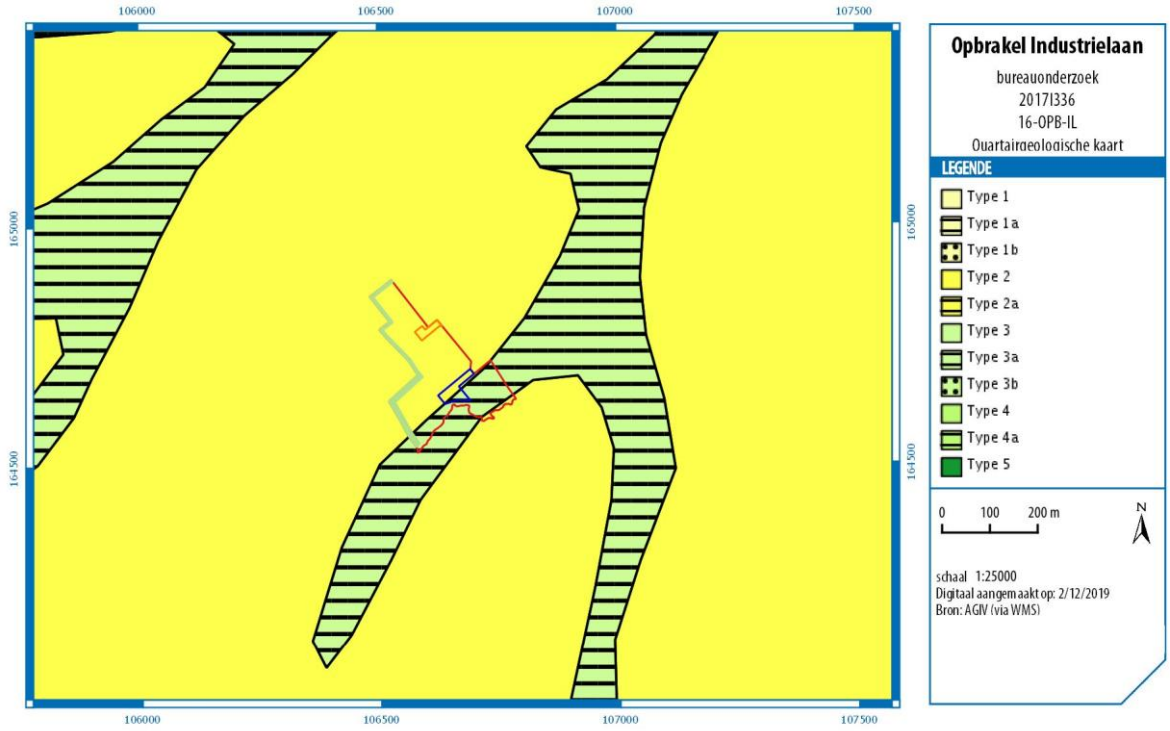
Het projectgebied valt volgens het gewestplan grotendeels in industriegebied in het zuidoosten. In het noordwesten van het projectgebied betreft het woongebied en reservegebied voor woonwijken, en ten slotte een kleine strook groengebied.

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO[4]

HET PROJECTGEBIED

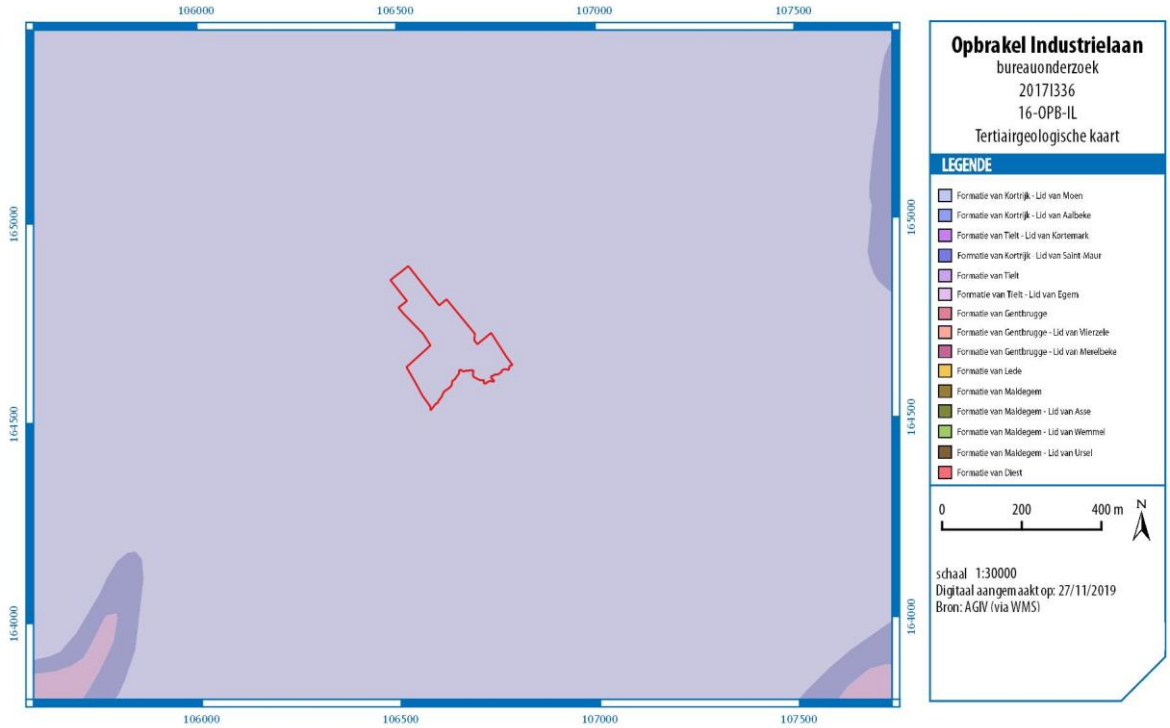
De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied als Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3) in het zuidoosten en geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (2) in het noordwestelijke en grootste deel van het projectgebied.

Figuur 9: Quartairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

[4] We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald het Lid van Moen.

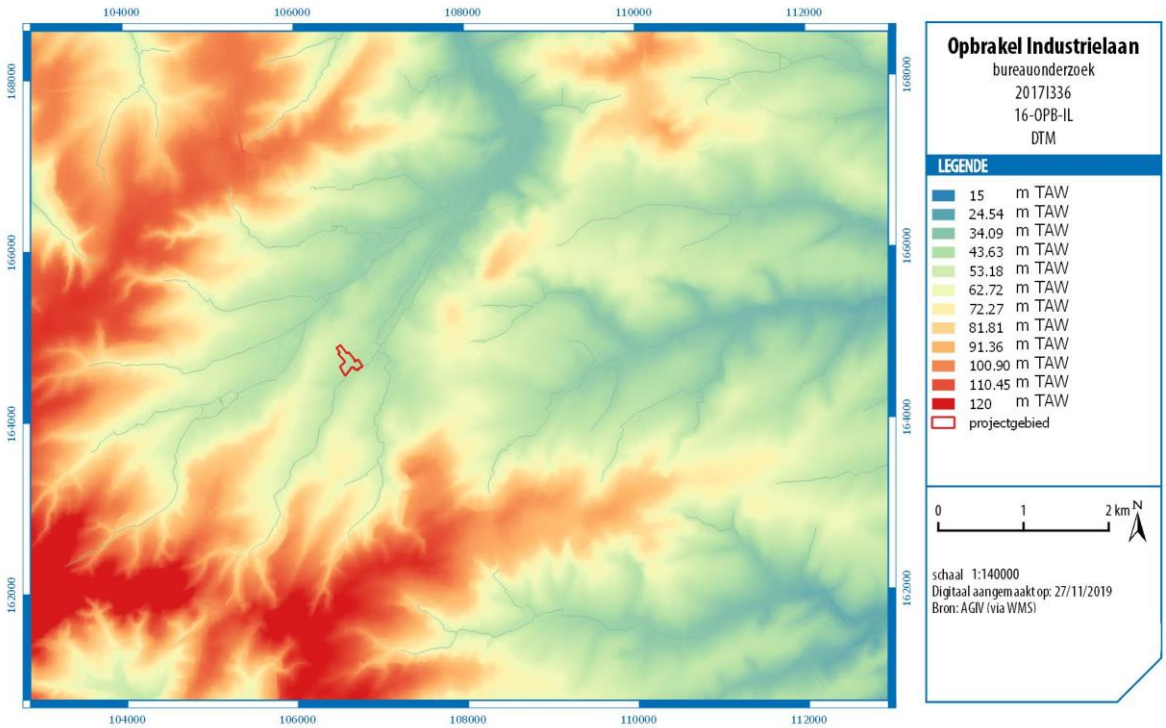

Figuur 10: Tertiairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

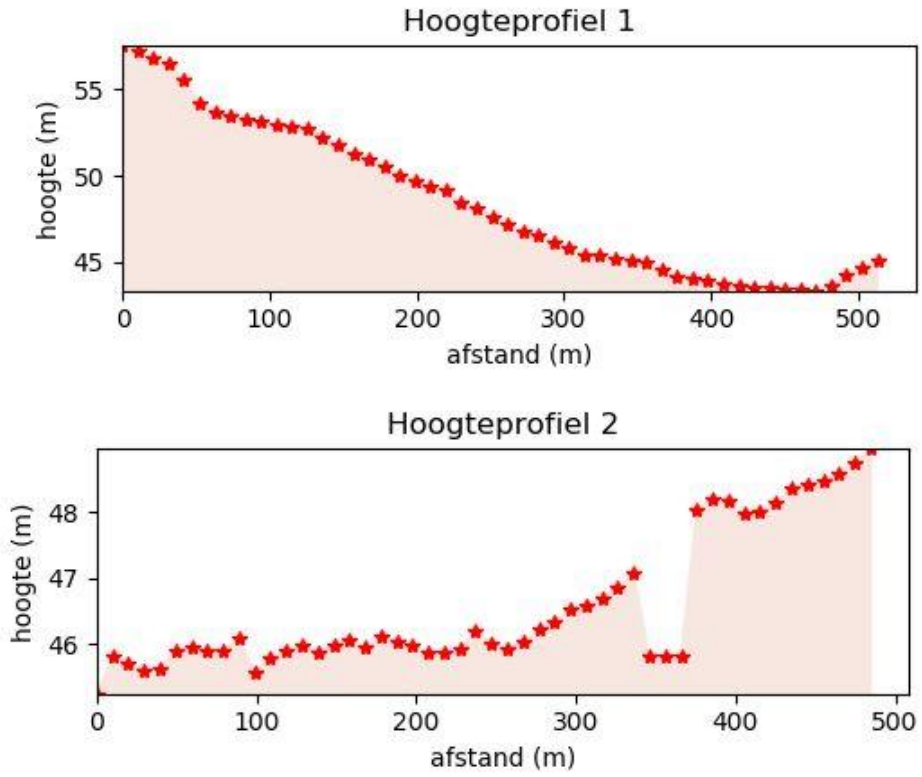
Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

2.2.3.3 FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING

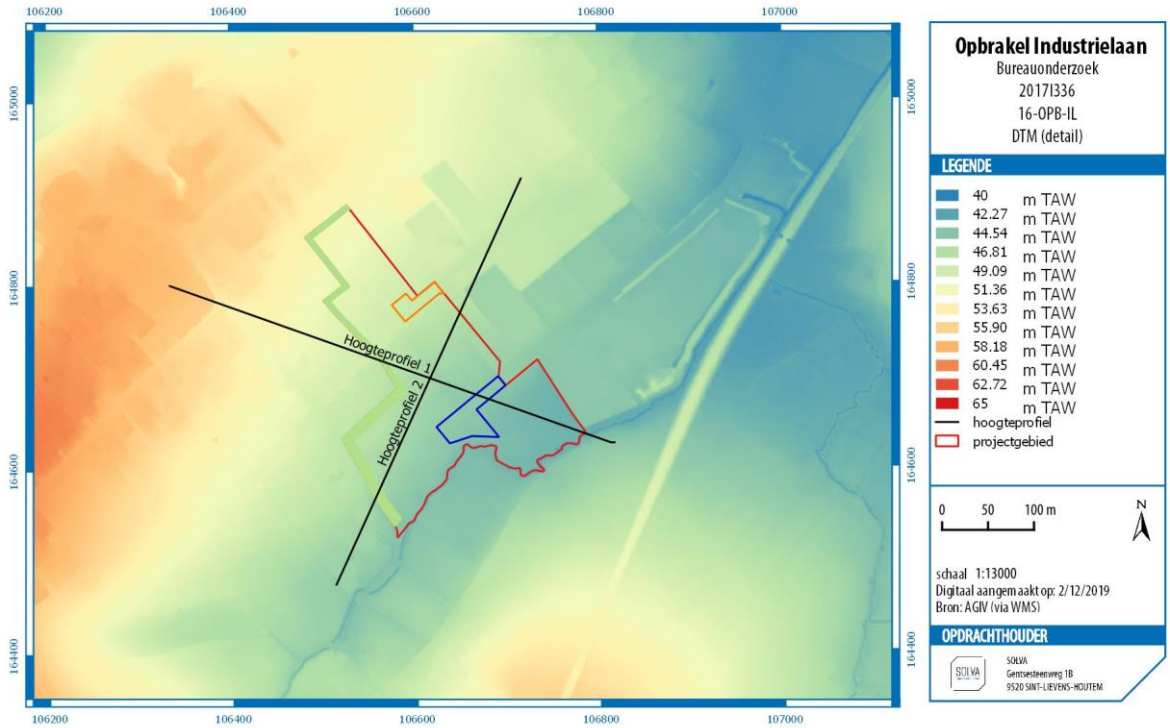
Op het **hoogtemodel** is te zien hoe het projectgebied gelegen is tussen de Molenbeek en de Dorenbosbeek.

Figuur 11: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

Figuur 12: Hoogteprofielen van het projectgebied (digitaal aangemaakt op 29/11/2019)

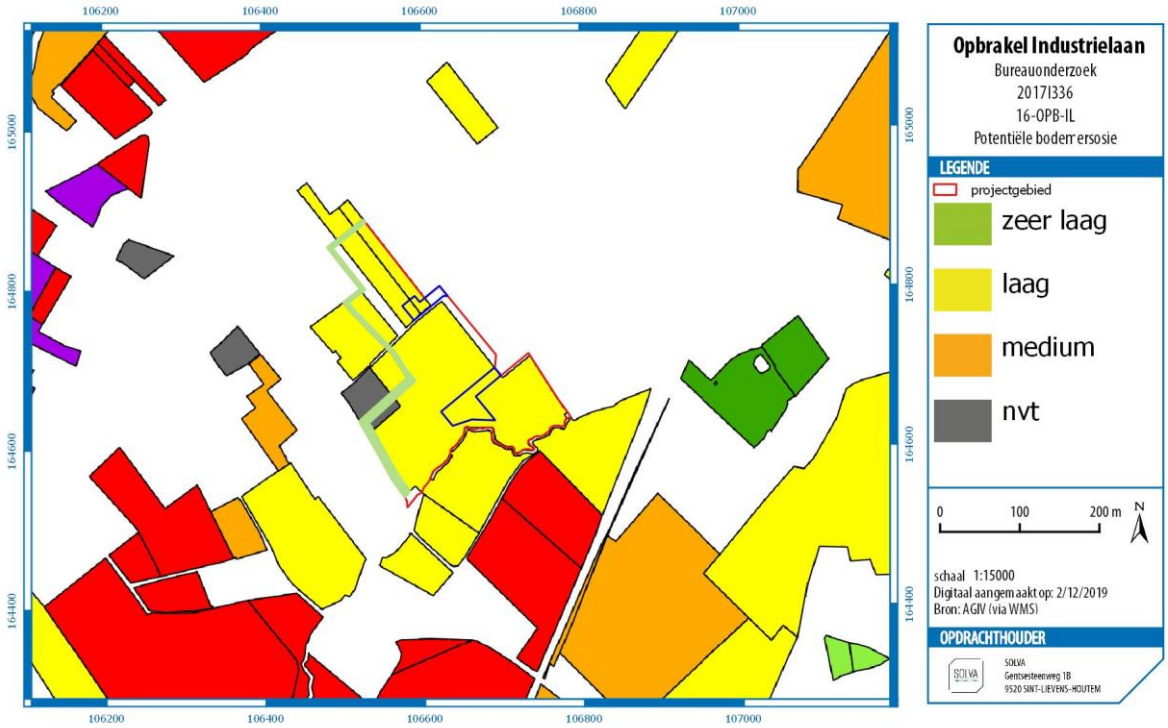
Figuur 13: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 29/11/2019)

Het projectgebied is gelegen in een heuvelachtig gebied dat afdaalt naar het noordoosten toe, in feite de aflopende flanken van de hoogste getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen. Door de nabijheid van de

getuigenheuvels is dit dan ook een gebied waar heel wat beken ontspringen en in noordoostelijke richting afwateren, in dit geval naar de Zwalmvallei die het water verzamelt en verder afvoert naar de Schelde toe. De Zwalm (Dorenbosbeek) flankeert zoals hierboven reeds geschetst het projectgebied.

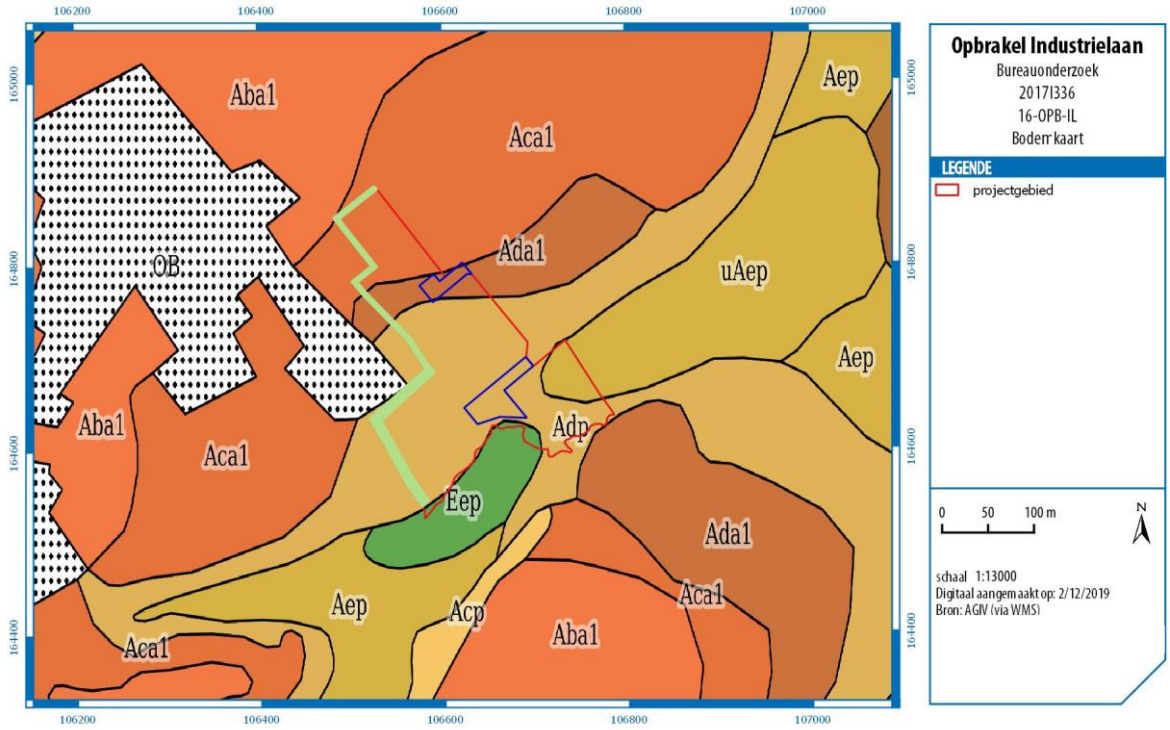
Het projectgebied zelf is **hellend** met hoogtes schommelend tussen +45 m en +55 m TAW, waarbij het terrein afhelt richting het zuidoosten waar de Dorenbosbeek zich bevindt.

De **potentiële bodemerosiekaart** toont voor het projectgebied grotendeels gelegen is op terrein met een lage kans op bodemerosie, en in kleine mate op percelen waarbij deze gegevens niet gekarteerd of niet van toepassing zijn.

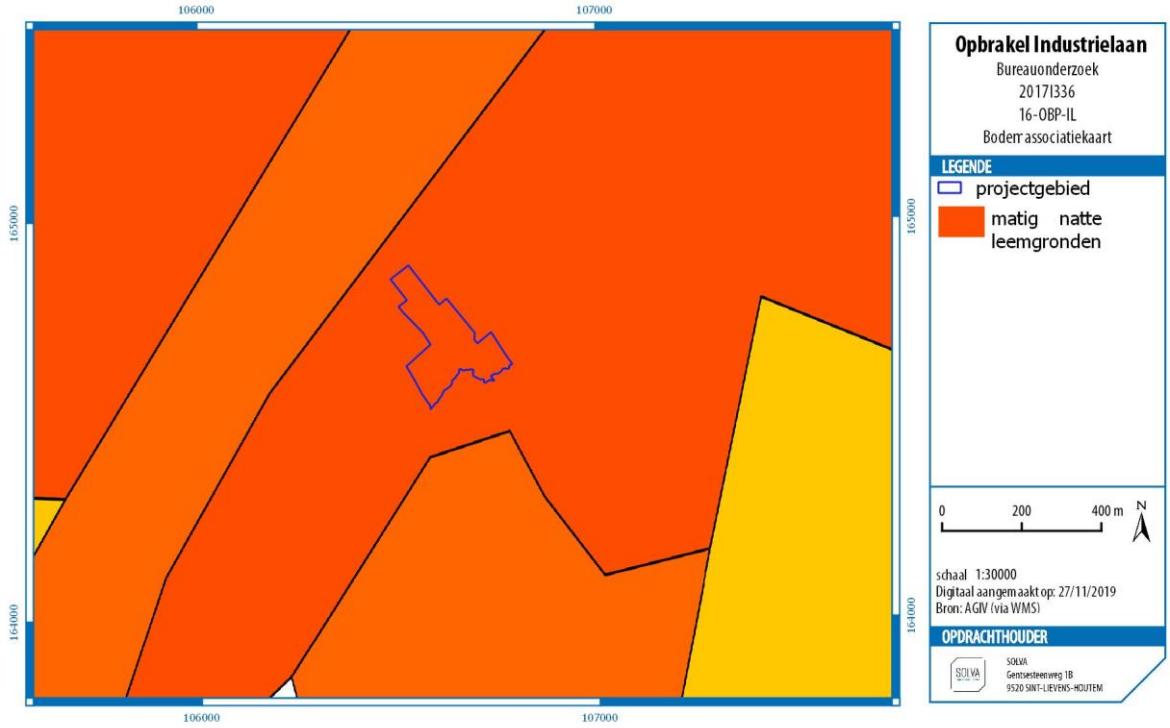
Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

De **bodemkaart** geeft aan dat de gronden van het projectgebied van noordwest naar zuidoost respectievelijk bestaan uit matig droge leembodem met textuur B horizont (Aca1), matig natte leembodem met textuur B horizont (Ada1), matig natte leembodem zonder profiel (Adp), natte leembodem zonder profiel (uAep) en sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Eep). Er is een indicatie voor een zekere mate van erosie van de bodem. In welke mate dit geëvolueerd is sinds de kartering is niet geweten, maar algemeen gesteld kan verwacht worden dat er de voorbije decennia bijkomende degradering is opgetreden. Daartegenover staat echter de ligging onderaan een helling, waardoor een beperkte mate van (recent) colluvium niet kan uitgesloten worden.

Figuur 15: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

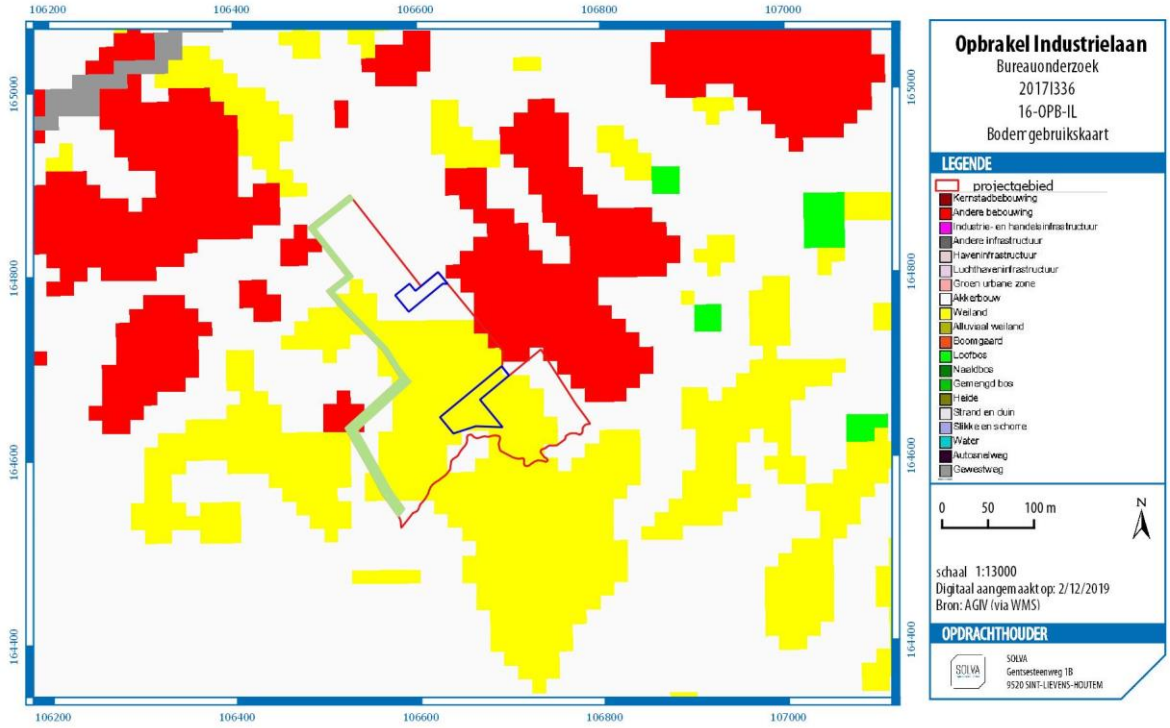
De **bodemassociatiekaart** toont aan dat het projectgebied gelegen is op associatie 33, meer bepaald een matig natte associatie met leemgronden met textuur B horizont.

Figuur 16: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

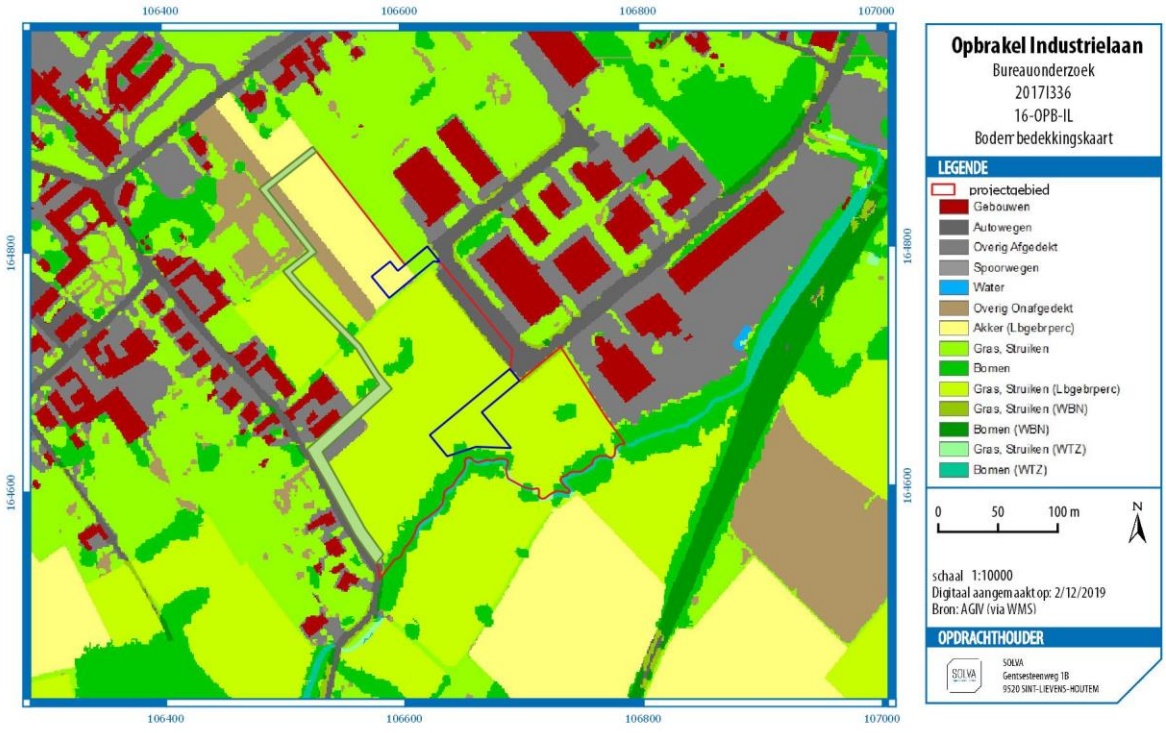
2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

Volgens de **bodemgebruikskaart** wordt het projectgebied ingenomen door weiland en akkerland, en kleine delen andere bebouwing.

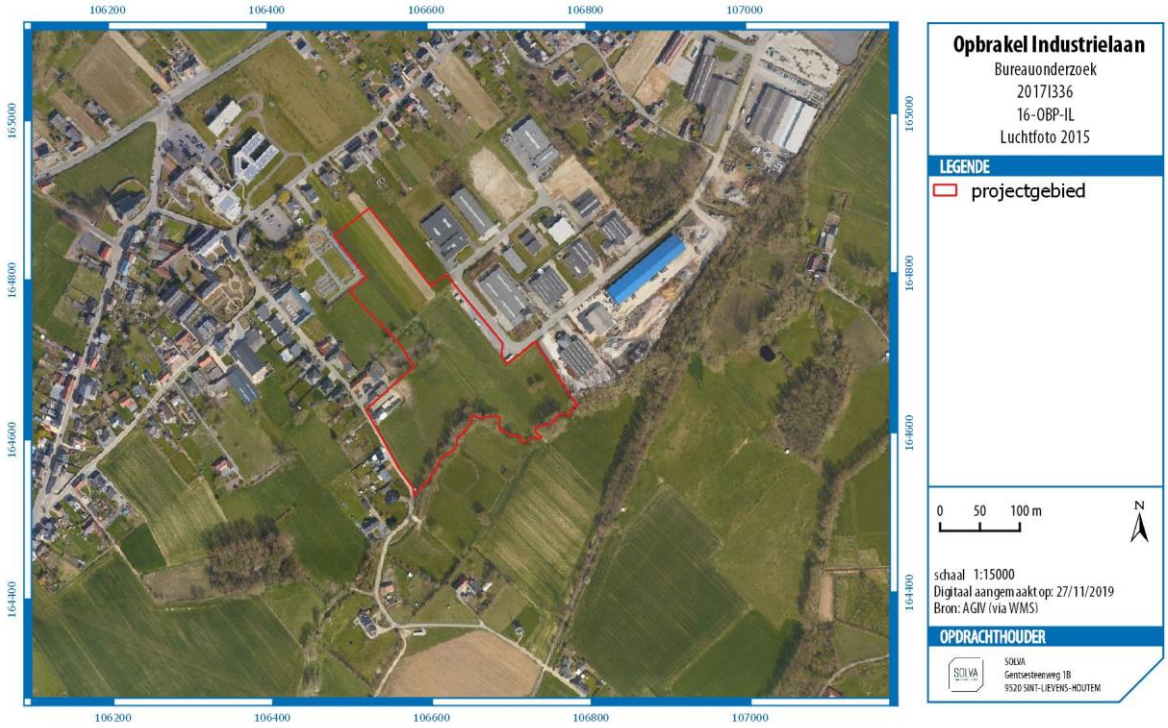
Figuur 17: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

Ook de **bodembedekkingskaart** bevestigt deze situatie, met overwegend gras, bomen en akkerbouw en op kleine delen is de bodem verhard.

Figuur 18: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

Een **recente luchtfoto** uit 2015 geeft een gelijkaardig beeld weer.

Figuur 19: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven onder 2.1.2.1.

2.2.4 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 GESCHIEDENIS VAN HET PROJECTGEBIED

Uit de Centraal Archeologische Inventaris blijkt dat de omgeving waarbinnen het projectgebied zich situeert reeds sinds de Romeinse periode druk bewoond werd. Dit hoeft niet te verwonderen, aangezien de Romeinse weg tussen Bavay en Velzeke vlakbij de gemeente Brakel doorkruist. Voor de middeleeuwse en post-middeleeuwse tijd zijn opvallend minder archeologische sites of vondsten geregistreerd. In deze periodes werd het projectgebied ingenomen door voornamelijk akker- en weiland. Vooral het zuidelijke deel, dat begrensd wordt door de Dorenbosbeek, wordt op het historische kaartmateriaal aangeduid als weiland, wellicht omdat nattere bodems niet interessant zijn voor akkerbouw. Sinds de post-middeleeuwse periode is er een sterke continuïteit in het wegennet. Volgens historisch kaartmateriaal nooit in grote mate bebouwd geweest tijdens de post-middeleeuwse periode, maar op basis van de CAI zou het mogelijk zijn dat zich op het projectgebied een Romeinse villa bevindt.

2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Ten noorden van het projectgebied, aan de overkant van de Opbrakelsestraat, is de Oude Pastorie gelegen. Deze site dient momenteel als kloosterhuis bij het Sint-Franciscustehuis, maar werd aan het einde van de 18e eeuw. als pastorie opgericht door toenmalig pastoor J. B. De Landtsheere en bleef als pastorie in gebruik tot circa 1835. In 1934 werd hier de zogenaamde Sint-Franciscuskliniek ingericht, die verschillende keren werd uitgebreid in 1936, 1972-76 en 1979-1981. Sinds 1988 is de site een rust- en verzorgingstehuis zogenaamde Sint-Franciscustehuis. Deze werd verder uitgebreid in 1997 met afzonderlijke blokken met serviceflats.[5]

Ten zuiden van de pastorie zijn nog een drietal geregistreerd als onroerend erfgoed. Als eerste is er een breedhuis van zes traveeën en anderhalve bouwlaag onder een zadeldak uit het einde van de 19de eeuw of het begin van de 20ste eeuw.[6] Daarnaast is er de Vrije basisschool Lilare, opgericht in begin 20ste eeuw. De school hangt af van het klooster van de zusters van Sint-Franciscus van Opbrakel, en wordt gekenmerkt door de U-vormige aanleg rond ruime rechthoekige geplaveide speelplaats, met bakstenen muur aan de straatzijde.[7] Aan de hoek met St.-Franciscusstraat en Opbrakelstraat is dan ook nog de voormalige woning van de geestelijk directeur van het klooster van de zusters van Sint-Franciscus van Opbrakel gesitueerd. Het betreft een alleenstaand herenhuis van twee bouwlagen en vijf traveeën onder leien schilddak, uit het derde kwart van de 19de eeuw.[8]

Aan de overzijde van de St.-Franciscusstraat staat ook het voormalig moederhuis van de congregatie der zusters penitenten van Sint-Franciscus van Assisi van Opbrakel geregistreerd alf bouwkundig erfgoed. Vandaag is dit een rusthuis voor de zusters van de congregatie. De zustercongregatie werd in 1821 opgericht voor de verzorging van zieken, bejaarden en wezen. De gebouwen ondergingen aanpssingen tot in de 20e eeuw.[9]

---

[5] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Pastorie [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74021 (Geraadpleegd op 27-11-2019)
[6] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Dorpswoning [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73866 (Geraadpleegd op 27-11-2019)
[7] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Lagere school [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74018 (Geraadpleegd op 27-11-2019)
[8] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Herenhuis [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74007 (Geraadpleegd op 27-11-2019)
[9] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Moederhuis van de congregatie der zusters penitenten van Sint-Franciscus van Assisi van Opbrakel [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74016 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

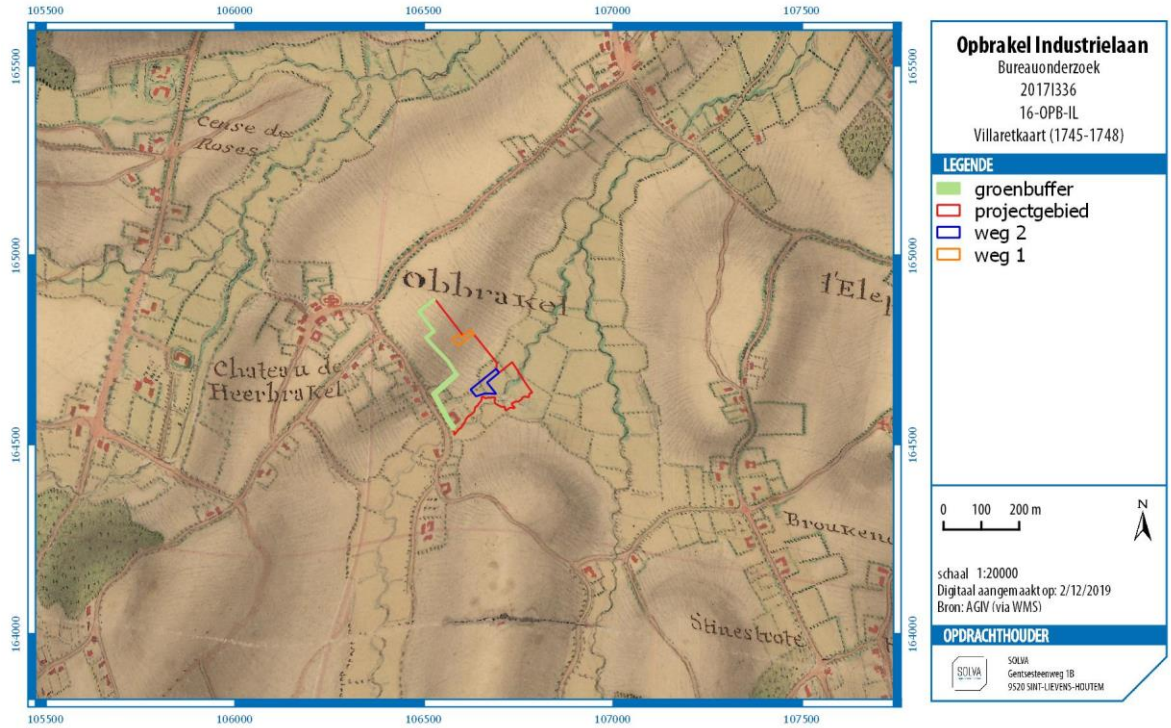
Ten oosten van het projectgebied is een hoeve met losse bestanddelen gelegen, vlakbij het drassig grondgebied bij de Dorenbosbeek. Volgens historische kaarten dateert de hoeve minstens uit de tweede helft van de 18de eeuw, zoals structurele en typologische elementen in kern ook bevestigen.[10]

Ten zuidoosten van het projectgebied is onder andere een villa met ommuurde voortuin en ijzeren hek aan gemetste hekpijlers met siervazen gelegen. Het betreft een dubbelhuis van drie traveeën en twee bouwlagen onder een schilddak uit 1928.[11] Ten slotte ligt er ook een gewit bakstenen boerenhuis van aanvankelijk zes traveeën waarschijnlijk uit de tweede helft van de 18de eeuw.[12]

2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

2.2.4.3.1 VILLARETKAART (1745 – 1748)

Op de Villaretkaart is te zien dat het projectgebied dicht bij de dorpskern van Opbrakel gelegen is, hier weergegeven als 'Obbrakel'. Het projectgebied wordt in het zuiden begrensd door de Dorenbosbeek en bijgevolg ligt het zuidelijke deel op natte alluviale bodem. Het terrein lijkt voornamelijk gebruikt te zijn als akker- en weiland. In het zuiden is een hoeve gelegen. Met uitzondering van de Ronsesestraat (N48) die nog niet aanwezig was, komt het stratennet in de omgeving goed overeen met de huidige toestand. De bewoning in de omgeving concentreert zich voornamelijk rond de dorpskern van Opbrakel, de voorloper van de huidige Sint-Franciscusstraat en langs de huidige Riebeke die ter hoogte van een oudere Romeinse weg gelegen is. Langs deze weg is ook het omwalde 'Herenhof' gesitueerd, hier aangeduid als 'Chateau de Heerbrakel'.

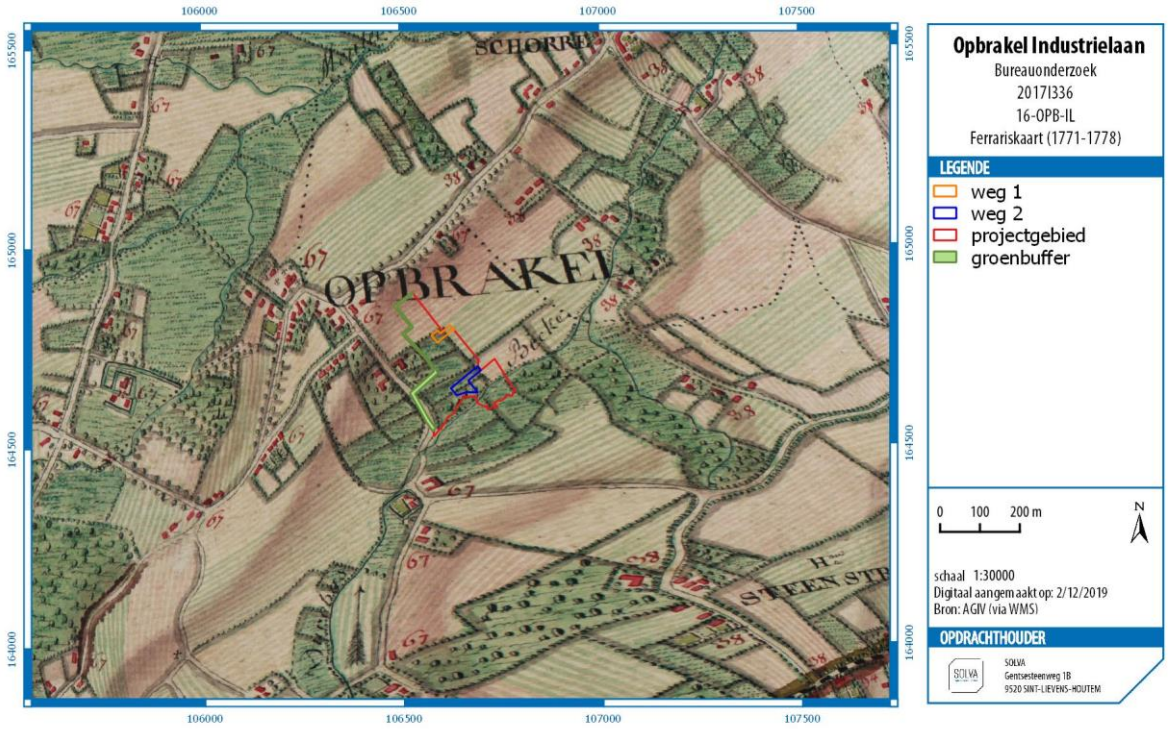

Figuur 20: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

[10] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Hoeve met losse bestanddelen [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73863 (Geraadpleegd op 27-11-2019)
[11] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Villa [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73865 (Geraadpleegd op 27-11-2019)
[12] Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Boerenwoning [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74017 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

2.2.4.3.2 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK (1771-1778)

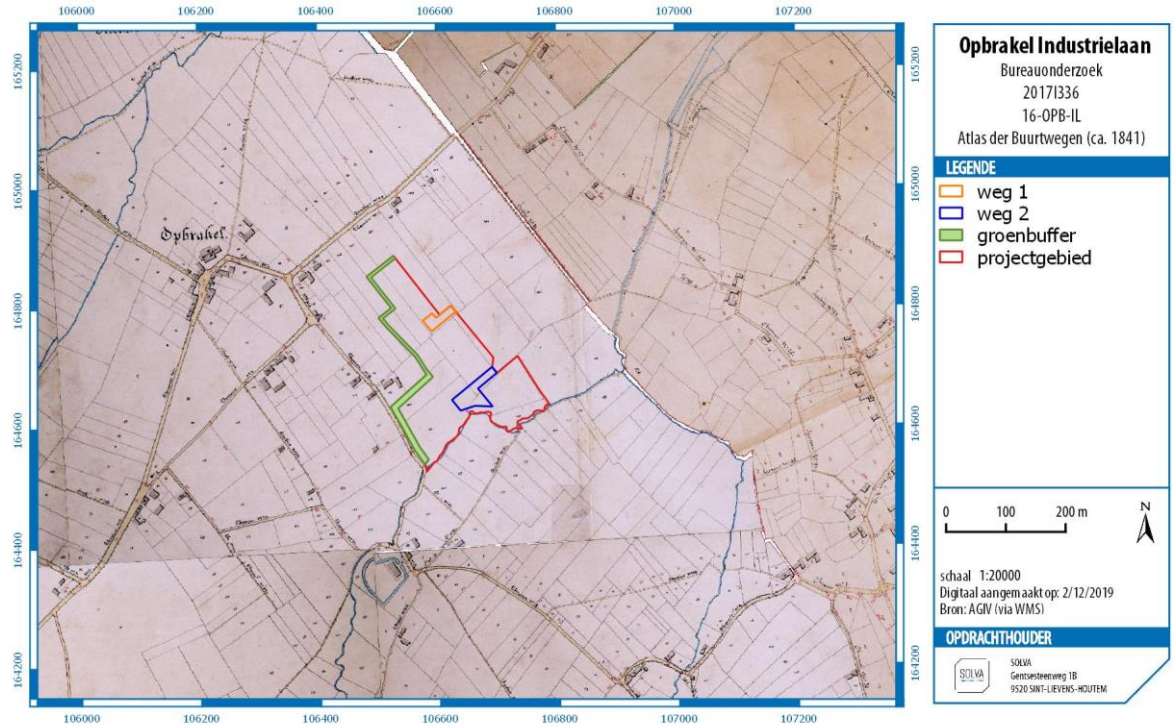
De situatie weergegeven op de Ferrariskaart is zeer gelijkaardig aan die van de Villaretkaart. Een groot deel van het projectgebied wordt hier duidelijk aangeduid als weiland. Het gebouw in het zuiden van het projectgebied is verdwenen. Ten westen van het projectgebied is nog steeds de omwalde site van het 'Herenhof' te zien. Daarnaast valt nu ten zuiden nog een tweede omwalde site op.

Figuur 21: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

2.2.4.3.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

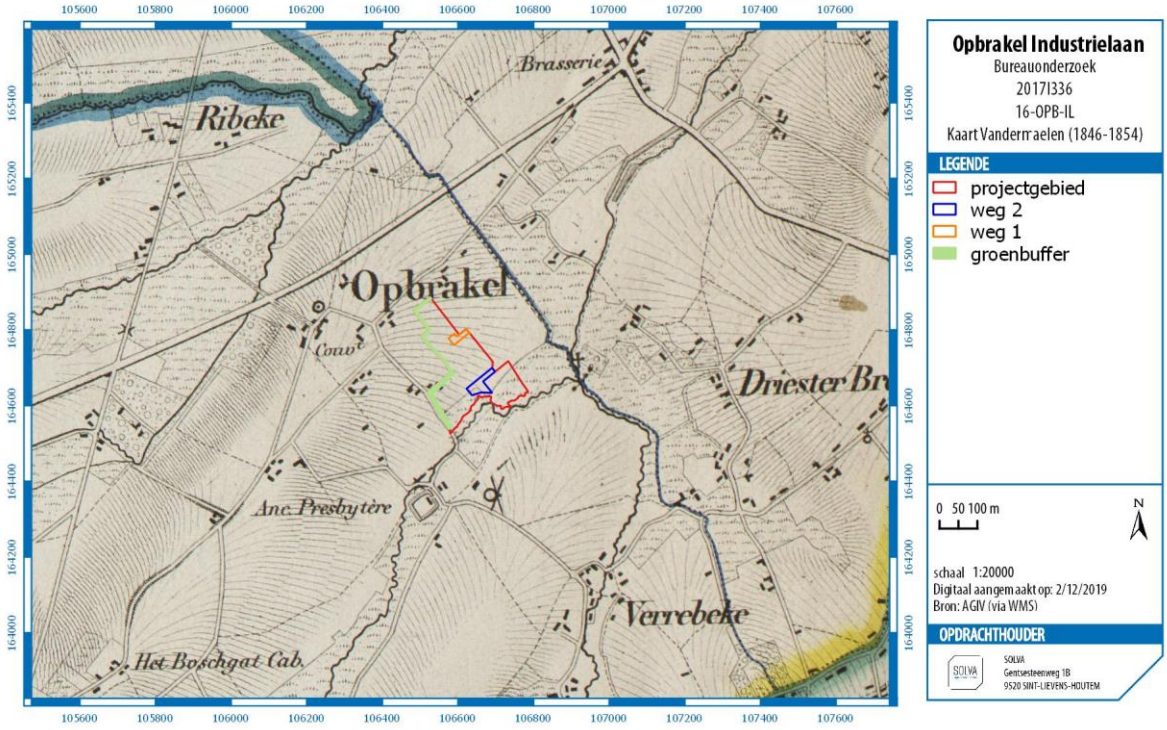
Op de Atlas der Buurtwegen is de percelering duidelijk te zien. Verder geeft de kaart weinig informatie in vergelijking met de voorgaande historische kaarten.

Figuur 22: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

2.2.4.3.4 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

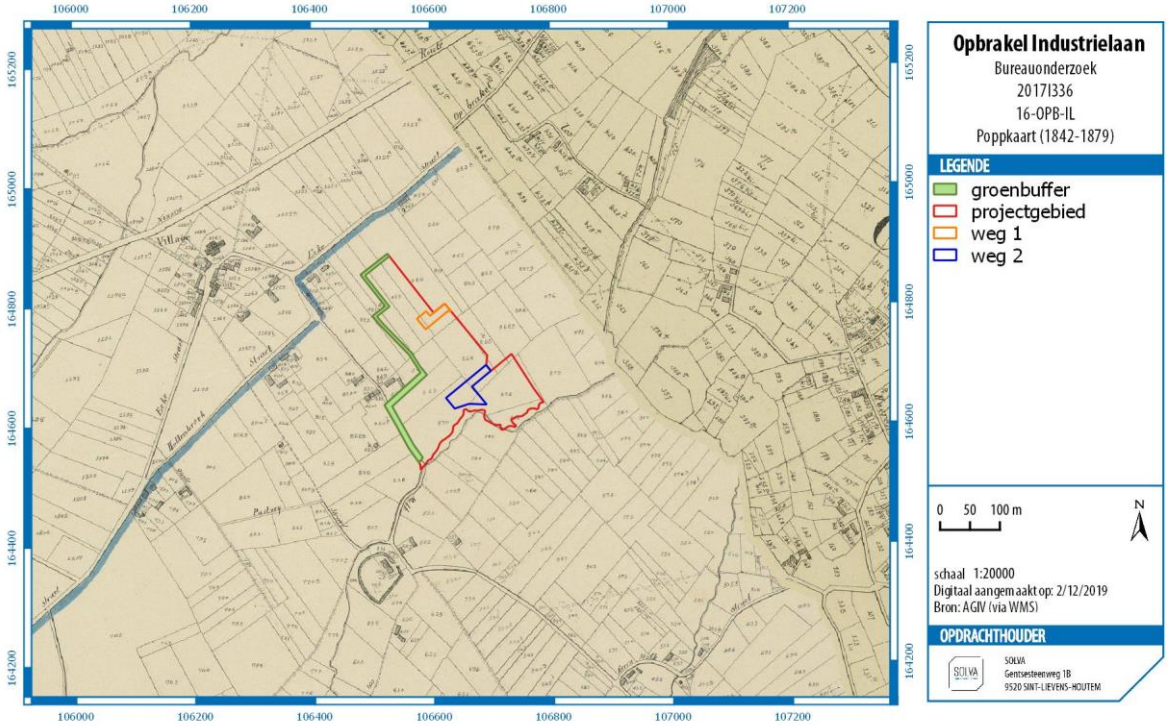
De kaart Vandermaelen biedt weinig nieuwe informatie ten opzichte van de voorgaande historische kaarten. Op deze kaart is wel te zien dat er zich opnieuw bebouwing bevindt in het zuidwesten van het projectgebied. Verder is op deze kaart de huidige N48 voor het eerst te zien.

Figuur 23: Uitsnede uit de kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

2.2.4.3.5 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP - ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

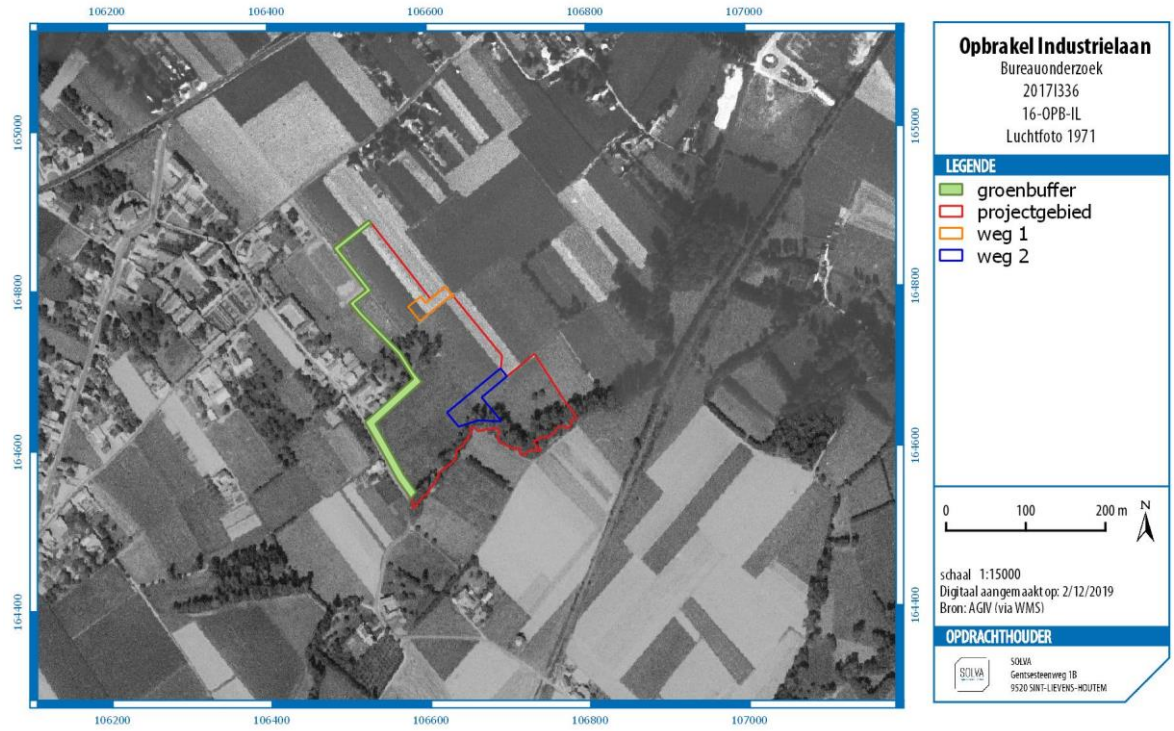
De Poppkaart biedt weinig nieuwe informatie ten opzichte van de voorgaande historische kaarten.

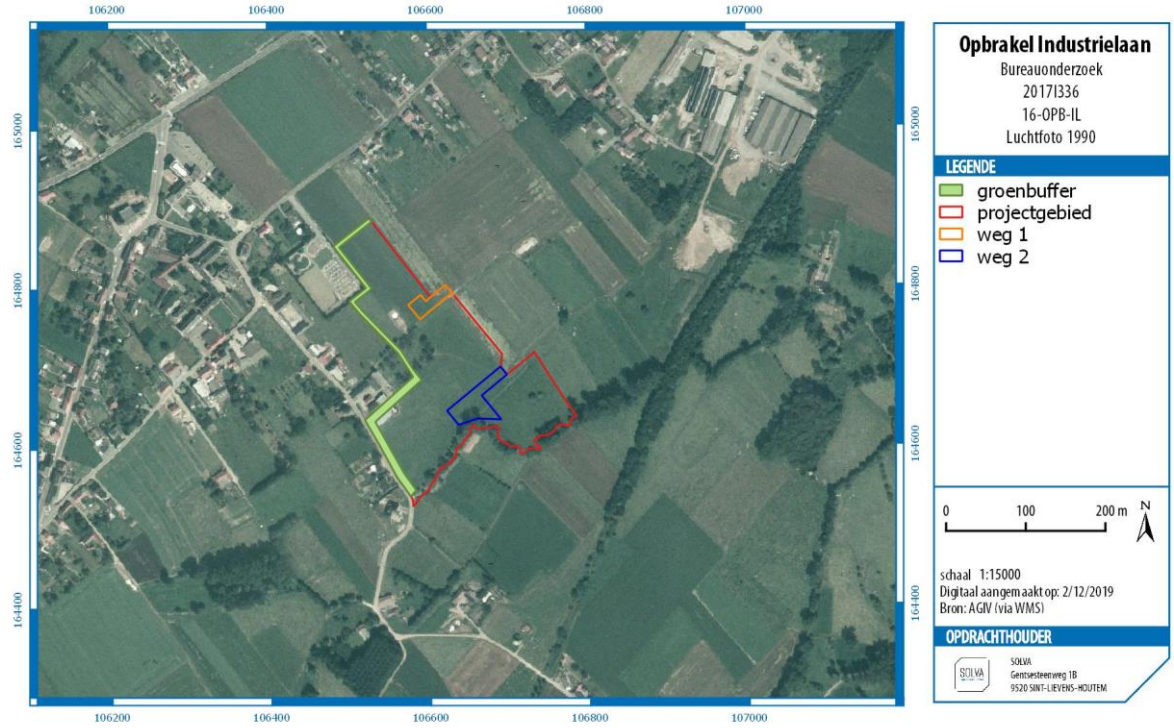
Figuur 24: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

2.2.4.3.6 RECENTE LUCHTFOTO'S

De recente luchtfoto's tonen aan dat de inrichting van het projectgebied zelf weinig gewijzigd is sinds de late 18e eeuw. Pas op de luchtfoto van 1990 is te zien hoe de bebouwing in het westen van het projectgebied een klein deel werd uitgebreid richting het zuiden. Verder valt vooral de intensifiëring van de bebouwing in de omgeving op, ten opzichte van de historische kaarten. Het stratennet is nagenoeg ongewijzigd gebleven.

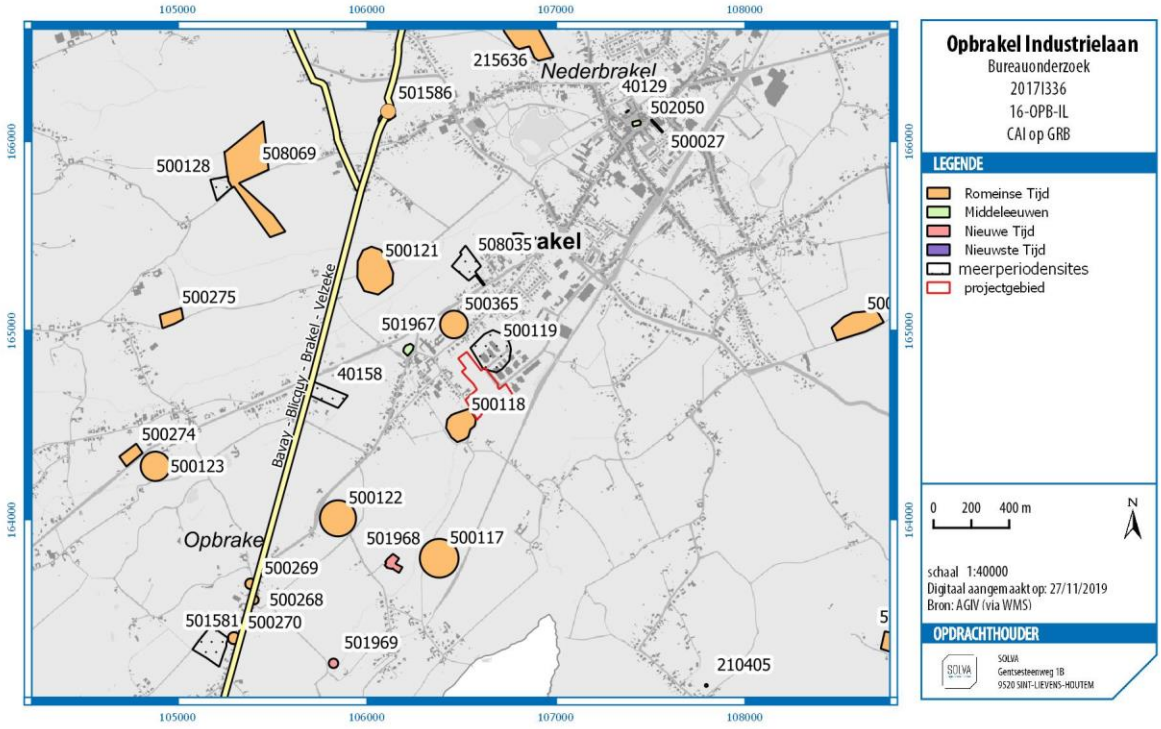

Figuur 26: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

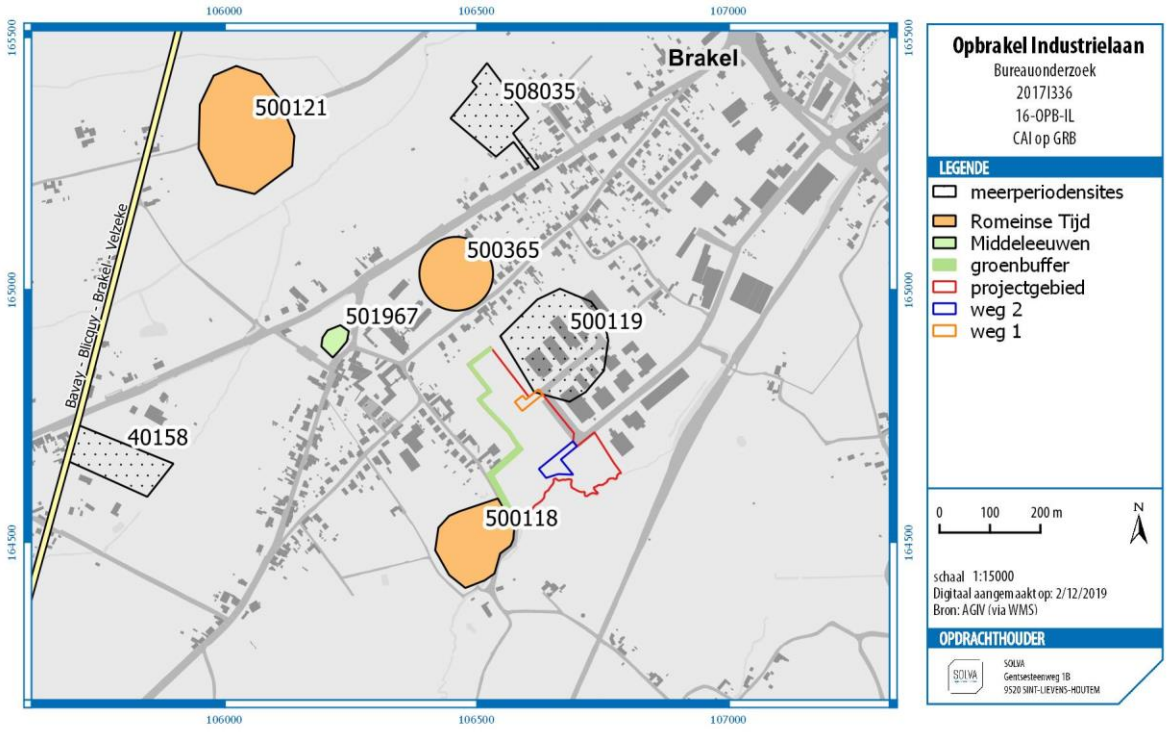

Figuur 25: Luchtfoto uit 1990 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

2.2.5 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Figuur 27: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

Figuur 28: CAI op GRB (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 27/11/2019)

In **de directe en ruimere omgeving** van het projectgebied toont de centrale archeologische inventaris (**CAI**) een **groot aantal archeologische sites of vondsten**. Het duidelijke merendeel van de geregistreerde sites of vondsten kunnen teruggebracht worden naar de Romeinse periode, wat niet vreemd is gezien de

nabijheid van de Romeinse weg tussen Bavay en Velzeke. De sites situeren zich dan ook rondom deze weg. In mindere mate komen ook sites voor uit meer recentere periodes, zoals de middeleeuwen, Nieuwe en Nieuwste Tijd.

Ook in de directe omgeving zijn vooral Romeinse sites te bemerken. Ten noorden van het projectgebied is CAI-locatie 500365 gelgen. Tijdens een veldprospectie door Marc Rogge werd hier een concentratie bouwpuin, waaronder dakpanfragmenten en glauconiethoudende veldsteen aangetroffen. Daarnaast werden ook aardewerkfragmenten gevonden, waaronder een wandfragment in terra sigillata, scherven van kookpotten en wandscherven van dolia.

Ook op CAI-locatie 500118 met toponiem 'Oude Pastorie', grenzend aan het zuidwesten van het projectgebied, werden tijdens een veldprospectie onder leiding van Marc Rogge en Marc Velghe verspreide dakpannen/dakpanfragmenten aangetroffen.

Grenzend aan het noordoosten van het projectgebied ligt CAI-locatie 500119, waar mogelijks een Romeinse steenbouw gelegen is. Ook hier werd een concentratie bouwpuin gevonden, met fragmenten van dakpannen, ijzerzandsteen en glauconiethoudende kiezelzandsteen, samen met een vondstenconcentratie van oranje-rode kruikwaar en kookpotten. Ten slotte werd er ook een losse vondst van één silexartefact gedaan. Deze vondsten kwamen eveneens het licht tijdens een veldprospectie onder leiding van Marc Rogge en Marc Velghe.

Op CAI-locatie 501967 staat de Sint-Martinuskaart geregistreerd. Het oudste deel van de huidige kerk betreft een Laat-Romaanse toren die gedateerd wordt in 13de eeuw. Oudere sporen werden niet aangetroffen, wat doet vermoeden dat een mogelijk voorafgaande kerk niet op deze plaats gelegen was. Wellicht onderging de kerk in de gotische periode herhaaldelijk wijzigingen. Tijdens 17de eeuw werden herstellingen uitgevoerd en tijdens de 19de en 20ste eeuw gebeurden nog enkele aanpassingen, voornamelijk aan het interieur.

Wat verderop gelegen zijn opnieuw een aantal mogelijke Romeinse villa's of steenbouwen gekarteerd, zoals CAI-locatie 500121. Hier werden vondsten gedaan die zeer gelijkaardig zijn aan die van CAI-locatie 500119, tijdens dezelfde veldprospectie. Hetzelfde kan gezegd worden voor CAI-locatie 508035. Hier werd ook een kuil met aardewerk, silex en ijzerzandsteen uit de Late IJzertijd (vroeg La Tène (450-400 BC)) gevonden.

Ten slotte werden op CAI-locatie 40158 bij een controle van werken in 2008 2 humusrijke sporen met post-middeleeuws materiaal, die mogelijk in verband staan met het omwald kasteel Herenhof, aangetroffen. Verder werden ook tegulae uit de Romeinse periode gevonden.

2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED

2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied is gelegen in een heuvelend gebied dat afdaalt naar het noordoosten toe, in feite de aflopende flanken van de hoogste getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen. Door de nabijheid van de getuigenheuvels is dit dan ook een gebied waar heel wat beken ontspringen en in noordoostelijke richting afwateren, in dit geval naar de Zwalmvallei die het water verzamelt en verder afvoert naar de Schelde toe. De Zwalm (Dorenbosbeek) flankeert zoals hierboven reeds geschetst het projectgebied.

De bodemkaart toont aan dat er voornamelijk matig natte leembodems gelegen zijn ter hoogte van het projectgebied. Wellicht was de bodem van het zuidelijke deel van het projectgebied, dat begrenst wordt door de Dorenbosbeek, te vochtig om gebruikt te worden als akkerland.

Het historisch kaartmateriaal en het huidig gebruik het projectgebied tonen aan dat dit deel diende als weiland. De kans op bodemerosie op het terrein (grotendeels weiland) is laag, maar een aantal percelen onmiddellijk ten zuiden van het projectgebied geven dan weer een hoge kans op erosie aan.

2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

Uit de Centraal Archeologische Inventaris blijkt dat de omgeving waarbinnen het projectgebied zich situeert reeds sinds de Romeinse periode druk bewoond werd. Dit hoeft niet te verwonderen, aangezien de Romeinse weg tussen Bavay en Velzeke vlakbij de gemeente Brakel doorkruist. Voor de middeleeuwse en post-middeleeuwse tijd zijn opvallend minder archeologische sites of vondsten geregistreerd. In deze periodes werd het projectgebied ingenomen door voornamelijk akker- en weiland. Vooral het zuidelijke deel, dat begrenst wordt door de Dorenbosbeek, wordt op het historische kaartmateriaal aangeduid als weiland, wellicht omdat nattere bodems niet interessant zijn voor akkerbouw. Sinds de post-middeleeuwse periode is er een sterke continuïteit in het wegennet. Volgens historisch kaartmateriaal nooit in grote mate bebouwd geweest tijdens de post-middeleeuwse periode, maar op basis van de CAI zou het mogelijk zijn dat zich op het projectgebied een Romeinse villa bevindt.

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHTE TERREIN

- *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Het projectgebied bevindt zich in een interessante zone nabij de Romeinse weg tussen Bavay en Velzeke. De CAI toont de hoge concentratie aan Romeinse sites, voornamelijk gebaseerd op prospectieonderzoek, in de omgeving duidelijk aan. Het noordelijke deel van het projectgebied is in deze context het meest interessant, aangezien deze grond wellicht droger is dan die van het zuidelijke deel, dat aan de Dorenbosbeek grenst. Deze laatste is ook duidelijk sinds de post-middeleeuwse periode in gebruik als weiland, terwijl het noordelijke deel voor akkerbouw werd en wordt gebruikt.

De nabijheid van beken wordt wel vaker beschouwd als een landschappelijke factor die aanwezigheid van steentijdsites kan verhogen (hoewel daarvoor in de Zuid-Oost-Vlaamse leemstreek strikt genomen weinig referentiekader voor bestaat; te vermelden in deze context is ook de totale onderbelichting van de mogelijke impact van de brongebieden zelf op steentijdoccupatie in deze regio). De erosiekaarten geven een beperkte erosiegraad weer (weiland), de bodemkaart suggereert in (beperkte mate) mogelijks enigszins geërodeerde bodems. Op de CAI zijn er tot dusver geen steentijdartefacten gekarteerd rondom het projectgebied. De situatie is dus niet duidelijk en de mogelijkheid op het aantreffen van steentijdsites kan bij dit alles dus niet uitgesloten worden.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De volledige breedte van de weg zal 13m bedragen, waarvan 7m rijweg, 2x0.5m kantstroken en 2x2,5m brede grasstroken. De opbouw van de aan te leggen rijweg en kantstroken zal een verstoring van 61cm diep teweegbrengen. Het aanleggen van de grasstroken zal geen significante verstoringen met zich meebrengen. Hier zullen echter wel een 12-tal bomen geplant worden. De totale lengte van de nieuwe wegenis bedraagt ca. 140m. De uiteinden van de doodlopende straten zullen pleintjes worden met een breedte van 23m. De opbouw van de wegenis is hier dezelfde. Het toekomstig maaiveld ligt grotendeels hoger dan het huidige maaiveld, met uitzondering van de nieuwe weg ter hoogte van lengteprofiel 1, waar het toekomstige maaiveld lokaal maximaal 10cm lager zal liggen.

Daarnaast zal ook riolering aangelegd worden onder de nieuwe wegenis. Het betreft een RWA (koker 1x1.5m) en DWA- (dia 250mm). De dieptes van de DWA-leiding varieert tussen 1,5 en 2m en van de RWA-leiding tussen 1,5 en 3m ten opzichte van het huidige maaiveld. Bij de RWA-riolering komt ook een overstort (OR1) met een oppervlakte van ca. 6m^2 en ca. 4m diep.

Ter hoogte van het einde van de zuidelijke nieuwe weg zal een bufferbekken aangelegd worden, die een oppervlakte van 250m^2 zal innemen. De diepte van de verstoring zal 2,9m bedragen over de hele oppervlakte. De zone rond het bufferbekken wordt ingenomen door zowel graszones als groenbuffer ingenomen, waarvoor enkel bij de laatste 30cm teelaarde wordt afgegraven. Het bufferbekken wordt met een leiding (400mm) in verbinding gesteld met de Dorenbosbeek. Deze komt op een diepte van ongeveer 1,5m. Het overstort (OR2) vereist een verstoring van ca. 2m over een oppervlakte van ca. 6m^2. De uitloopconstructie zal een verstoring van ca. 1,5m diep over een oppervlakte van 1,7m^2 veroorzaken.

Voor het aanleggen van de groenbuffer zal de teelaarde afgegraven over een oppervlakte van ca. 2300m². Hierboven wordt een talud aangelegd van 80cm hoog en 5m breed. In het oosten van het projectgebied komt hier aansluitend ook een zone erfdienstbaarheid bij, waarbinnen een graszone wordt aangelegd.

- *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Er zijn een aantal gegevens die het mogelijk maken om de verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed in te schatten. Ons baserend op landschappelijke gegevens, cartografisch materiaal en historische bronnen kunnen we in deze fase een **verwachtingspatroon** formuleren voor het projectgebied.

- Het projectgebied bevindt zich **nabij de historische dorpskern** van Opbrakel. Het wegennet lijkt nog grotendeels overeen te komen met dat van de 18e eeuw.
- De Centraal Archeologische Inventaris getuigt van een hoge concentratie van **Romeinse sites** en vondsten in de directe en wijdere omgeving van het projectgebied, wat te wijten valt aan de nabijheid van de **Romeinse weg tussen Bavay en Velzeke**. **De kans dat binnen het projectgebied sporen van menselijke aanwezigheid uit deze of andere periodes aanwezig zijn is bijgevolg erg groot.**
- Het historisch kaartmateriaal toont dat het projectgebied in de post-middeleeuwse periode gebruikt werd als **akkerland** in het noordelijke deel en **weiland** in het vermoedelijk nattere zuidelijke deel. De kaarten geven ook blijk van minimale bebouwing op het projectgebied, hoewel niet continu.
- De mogelijke aanwezigheid van steentijdsites kan niet uitgesloten worden.
- Het projectgebied is momenteel **nog niet ingericht**. De geplande werken (wegenis, riolering en bufferbekken) zullen **significante verstoringen** met zich meebrengen in tot nu toe grotendeels onaangeroerde grond.

Samengevat kan gesteld worden dat het projectgebied zich in een archeologisch zeer interessante zone bevindt, met veel potentieel op kenniswinst De werken zullen vrij grote verstoringen veroorzaken in grotendeels onaangeroerde bodem, waardoor de mogelijk aanwezige archeologische lagen geraakt zullen worden.

- *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Het is duidelijk dat binnen het gabarit van de nieuwe wegenis ingrijpende bodemingrepen zullen plaatsvinden (aanleg wegenis, riolering en bufferbekken, groenbuffer), in een archeologisch interessante en bovendien nog grotendeels onaangeroerde bodem. In deze zone kunnen relevante onderzoeksvragen gesteld en mogelijkerwijze ook nog beantwoord worden.

Op basis van de bureaustudie kunnen de onderzoeksvragen en de inschatting van het kennispotentieel slechts ten dele en hypothetisch beantwoord en gerealiseerd worden.

Verder vooronderzoek om het onderzoekspotentieel correct in kaart te brengen, is noodzakelijk aangezien het tot nu toe niet mogelijk is om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Concrete informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen ontbreekt namelijk. Op basis van het bureauonderzoek blijven de geformuleerde veronderstellingen immers hypothetisch en bovendien onvolledig.

De onderzoeksstrategie en de krachtlijnen van het onderzoek dat zal uitgevoerd worden, staan verder beschreven in het programma van maatregelen.

2.2.7.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT

In het volledige projectgebied kan archeologisch erfgoed aanwezig zijn.

2.2.7.3 AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Niet van toepassing.

3 BIBLIOGRAFIE

3.1 LITERATUUR

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Pastorie [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74021 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Hoeve met losse bestanddelen [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73863 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Villa [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73865 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Dorpswoning [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73866 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Boerenwoning [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74017 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

[1] **Agentschap Onroerend Erfgoed** 2019: Lagere school [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74018 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

[1] **Agentschap Onroerend Erfgoed** 2019: Herenhuis [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74007 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

[1]**Agentschap Onroerend Erfgoed** 2019: Moederhuis van de congregatie der zusters penitenten van Sint-Franciscus van Assisi van Opbrakel [online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74016 (Geraadpleegd op 27-11-2019)

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G. (2002) *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

3.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 28/11/19

https://www.dov.vlaanderen.be

https://www.geopunt.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be

https://geo.onroerenderfgoed.be

https://maps.google.be

http://www.cartesius.be

http://cai.onroerenderfgoed.be/